

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

35E JAARGANG

WOENSDAG 2 AUGUSTUS 1950

No. 1734

COMMISSIE VAN REDACTIE:

Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris).
Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

Assistent-Redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.

Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.

Voor de niet gesigneerde artikelen is de commissie van
redactie verantwoordelijk.

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	611
Sommaire, summaries	611
Lonen en prijzen	612
De werkgelegenheidsnota door Mr Dr A. A. van Rhijn	612
De overheidsfinanciën van Indonesië door A. Oudt	615
Eén jaar internationale tarweregeling door G. Grai- danus	616
Ingezonden stukken:	
De Hooze Raad en de vrije Rijn door Mr H. F. Scheffer met naschrift van Mr H. Fortuin	619
Boekbespreking:	
Marcel Laloire: Samenwerking in de onderneming - de Ondernemingsraden, bespr. door E. C. Wassenaar	620
Aantekening:	
Het jaarverslag van De Javasehe Bank	622
Mededeling van het secretariaat van de Centrale Commissie voor de Rijnvaart	624
Geld- en kapitaalmarkt	625
Statistieken:	
Bankstaten	625
Maandcijfers van de grote banken in Nederland	626
Emisies in 1950	626
Havenbeweging	627
Prjnsindexcijfers van het gezinsverbruik in Nederland	627

DEZER DAGEN

heeft een stoet van autoriteiten zich begeven tot de eerste steenlegging van de N.V. Breedband, een nieuwe kern in de Nederlandse industrialisatie; deze gebeurtenis in de reële sfeer kon iedereen dadelijk begrijpen; de financiële sfeer is altijd moeilijker voor niet-geschoolden.

Voor de Benelux zijn al zoveel eerste stenen gelegd, dat er al een heel symbolisch muurtje staat. Een droef beeld, en bovendien verkeerd, want er moeten juist stenen worden weggenomen, zodat ten hoogste een symbolisch grensmuurtje overblijft. Daaraan is thans weer in Ostende gewerkt; er zijn weer een paar vlakjes gladgestreken en één zichtbare opening naar concretisering is ontstaan: de in uitzicht gestelde gemeenschappelijke behandeling van handelsaccorden. Maar in de bres tiert het landbouwprobleem nog welig en verhindert enigszins het uitzicht.

Een doorbraak is gekomen in België zelf: Leopold III heeft afstand gedaan als Koning der Belgen. Een situatie, waarmee men slechts begaan kon zijn, wanneer men de zaak als toeschouwer kon beoordelen, neemt nu hopelijk haar einde. De berg van wederzijdse wrevel is te hoog opgeworpen, dan dat men onmiddellijk effenheid kan verwachten, doch er is weer perspectief.

Zijn dit allemaal kleine zaken, taartbakkerswerk, bestemd om spoedig te verdwijnen in de maag van Mars? De vacatieganger, en niet alleen de Nederlandse, zou het antwoord gaarne ontgaan. Maar wie ogen en oren heeft, kan zijn tijd niet ontlopen. Korea strekt zich uit tot in het diepst der bossen en de eenzaamste plaatsen aan de kust.

Wat strekt zich achter Korea uit? Het antwoord is onbekend en daarom voor ieder een persoonlijk gegeven. Men kan slechts van zichzelf vergen, dat het wordt gegeven in vormen, waarbij men het zelfrespect kan bewaren. Zichzelf meedelen, dat men vol vertrouwen de toekomst ingaat hoort daar al evenmin, toe als een zeker benauwd gepeup. Het enige, wat er op zit is doorwerken. Als de defensielast nog zwaarder gaat drukken, is uiterste productiviteit noodzakelijk, wil er voor directe materiële welvaartsdoeleinden nog ruimte blijven.

Uit dat deel van de wereld, waarover men uitvoerig wordt ingelicht, vormt dit ook het hoofdmotief der beschouwingen. De Engelse Minister-President heeft rustig de consequenties van de terugkerende oorlogseconomie voor de directe sociale doeleinden durven stellen. Men krijgt de indruk, dat hij ook voor een rustig volk spreekt.

De President der Verenigde Staten heeft krasse financiële maatregelen, gepaard aan minder drastische economische volmachten gevraagd en verkregen. Het kenmerk de stemming van de Amerikaanse volksvertegenwoordiging, dat hem deze volmachten bijna waren onthouder, omdat ze niet drastisch genoeg waren. Het zgn. Baruch-plan, dat ineens wil overgaan tot rantsoenering en prijsbeheersing, vindt veel aanhang.

Een brok economische ervaring, dat we gaarne en zonder daarover beschaamd te zijn zouden hebben vergeeten, keert terug. Het is verdrietig, maar te dragen, als het bij de terugkeer van de economische ervaring keert.

GEO. WEHRY & Co. N.V.

AMSTERDAM

Vestigingen: Djakarta (en 26 andere vestigingen in Indonesië), New York, Buenos Aires, Manchester, Londen, Brussel, Melbourne, Osaka, Nagoya, Singapore, Penang, Kuala Lumpur.

Agenten: in alle Zuid-Amerikaanse Staten

Dr LEEFLANGER

Recla-Medicus

ZEGT:

ALLES HEEFT ZIJN TIJD.....

en de beste tijd voor abonné's en adverteerders breekt aan telkens wanneer de lezers er echt de tijd voor nemen om hun tijdschrift te lezen.

Wist U feitelijk wel, hoeveel personen per abonnement geregeld kennis nemen van een tijdschrift als dat waarin U NU leest? Het antwoord op deze en andere vragen staat in een rapport van de Nederlandse Organisatie van Tijdschrift-Uitgevers (N.O.T.U.), dat de volledige resultaten vermeldt van een onpartijdig onderzoek over geheel Nederland.

Wie de zekerheid verlangt, dat zijn advertentie rustig en bij herhaling gelezen wordt, vrage het Rapport Professionele-Tijdschriften, aan bij de N.O.T.U., Lange Voorhout 14, tel. 182139, Den Haag.

en... Uw advertentie leeft langer!

R. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie Makelaars

Rotterdam

's-Gravenhage, Dordrecht, Schiedam, Vlaardingengen
Amsterdam (Alleen Assurantie)

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering-Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

AANPASSING van ondernemingspensioen- en spaarfondsen AAN de komende) NIEUWE WETTELIJKE BEPALINGEN.

Kantoor: Bellevuestraat 2, Dordrecht, Telefoon 01850 - 5346

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

IN DIT BLAD
ADVERTEERT
U
MET SUCCES!!

LYNCO

KETTING
FORMULIEREN

LYNCO
FABRIEKEN

GRONINGEN TELEFOON 25318

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

Lonen en prijzen.

In verband met het feit, dat de beweging der prijzen in de laatste tijd bijna zonder onderbreking opwaarts gericht is geweest, worden van verschillende zijden geluiden gehoord over de noodzaak van loonsverhoging. Deze worden nog versterkt van de zijde van hen, die zich over de vraagstukken van Benelux uitlaten. Vergeten mag echter niet worden, dat de concurrentiekracht van onze industrie evenzeer als onze werkgelegenheidspolitiek verlangt, dat niet zonder noodzaak tot loonsverhoging wordt overgegaan. Economisch gesproken is de enige oplossing gelegen in een verlaging der prijzen, welke kan worden verkregen o.a. door verhoging van de arbeidsproductiviteit en verlaging van de marges in het bedrijfsleven.

Mr Dr A. A. van Rhijn, *De werkgelegenheidsnota.*

Aan een algemeen werkloosheidspercentage moet geen al te grote betekenis worden toegekend. Gewenst is een nauwkeurige analyse van de vraag, in welke beroepen en in welke delen van het land de werkloosheid zich voordoet. Conclusies omtrent wat ons te doen staat, indien een conjuncturele werkloosheid ons weer zou overkomen, zouden heel wat gemakkelijker zijn, indien meer zou vast staan inzake de mogelijkheden tot internationale samenwerking. In elk geval kan echter worden geconstateerd, dat er op bepaalde punten betere vooruitzichten dan in de jaren dertig zijn wat de mogelijkheid van het voeren van een conjunctuurpolitiek betreft. Daarnaast moet er op gewezen worden, dat de mogelijkheden ener toepassing van een cyclische begrotingspolitiek thans beperkt zijn. Van direct actueel belang is het voorbereiden en uitvoeren van een ruimere politiek van openbare werken. De nota legt hierop bijzondere nadruk en acht een bredere toepassing noodzakelijk. Wat de bestrijding der structuurwerkloosheid betreft worden vooral industrialisatie en emigratie aanbevolen.

A. Oudt, *De overheidsfinanciën van Indonesië.*

Een definitief oordeel inzake de overheidsfinanciën van Indonesië voor 1950 kan thans nog niet worden gegeven. Uit het verloop van de schuldpositie van de Overheid gedurende de eerste vijf maanden van dit jaar zou een vermoedelijk begrotingstekort voor 1950 van f 2 mrd kunnen worden afgeleid. Hoewel het financiële beeld uiteraard zorgvol blijft, is het zeker niet zonder perspectief. Gunstige factoren als de opbrengst van de deviezencertificaten, het verloop van de belastingontvangsten en het invoeren van een omzetbelasting, welke in het voornemen ligt, zullen bij overigens gelijk blijvende omstandigheden veroorzaken, dat bovengenoemd benaderd begrotingstekort aanmerkelijk lager zal zijn.

G. Greidanus, *Eén jaar internationale tarweregeling.*

Een overzicht van de lotgevallen gedurende het eerste jaar van de internationale tarweregeling. De eerste belangrijke gebeurtenis: de prijsverandering n.a.v. de devaluatie van de valuta's der meeste leden in September 1949 heeft geen moeilijkheden in de Tarweraad naar voren gebracht. Vervolgens wordt aandacht geschonken aan het verzoek om toelating als lid van West-Duitsland en Japan in het najaar van 1949. M.b.t. de tenuitvoerlegging van het commerciële gedeelte van de overeenkomst, waarmede het aanvankelijk niet te best wilde vloten, worden speciaal de positie van het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten besproken. De tarwe-overeenkomst, die ver ten achter blijft bij de doeleinden van hoofdstuk VI, van het Handvest van Havana, is niet veel meer dan een multilateraal koopcontract. Als zodanig bewijst zij haar diensten, meer ook niet.

SOMMAIRE.

Prix et salaires.

Etant donné que le mouvement des prix a été, presque sans interruption, ascendant ces derniers temps, des bruits circulent de différents côtés en faveur d'une augmentation des salaires. Toutefois, il ne faut pas oublier que la concurrence de notre industrie exige qu'on n'applique pas une augmentation des salaires sans nécessité et que notre politique d'emploi impose les mêmes exigences. La seule solution se trouve dans une diminution des prix.

Dr A. A. van Rhijn, *La note concernant l'emploi.*

Une discussion de la note envoyée par le Gouvernement à la deuxième Chambre des États Généraux concernant l'emploi. Les perspectives sont plus favorables, à certains points de vue, que pendant les années trente pour l'application d'une politique conjoncture. Toutefois les possibilités d'appliquer une politique de budget cyclique sont actuellement restreintes. La préparation et l'exécution d'une politique plus large de travaux publics, à son importance. Pour combattre le chômage structurel on recommande l'industrialisation et l'émigration.

A. Oudt, *Les finances publiques en Indonésie.*

L'évolution de la dette publique pendant les cinq premiers mois de l'exercice en cours laisse prévoir qu'il y aura probablement pour 1950 un déficit de 2 milliards. Toutefois il y a un certain nombre de facteurs favorables qui influenceront avantageusement cette approximation à condition que les circonstances restent les mêmes.

G. Greidanus, *La première année de l'accord international du blé.*

Un aperçu du fonctionnement de l'accord international du blé pendant la première année. L'accord qui reste de beaucoup en dessous des objectifs visés par le chapitre VI de la Charte de la Havane, n'est en somme qu'un contrat multilatéral d'achat. Il n'y a que cette qualité de l'accord qui rend des services.

SUMMARIES.

Wages and prices.

In connection with the fact that of late the tendency of price-movements has almost uninterruptedly been rising, the subject of the necessity of wage-advances is broached in different quarters. It should be remembered, however, that the competitive position of our industry requires that rises of wages should not be proceeded to without a strict necessity, just as is required by our employment policy. The only solution will be a reduction of prices.

Dr A. A. van Rhijn, *The employment note.*

A discussion of the note on the employment policy handed by the Government to the Second Chamber. In some respects there are better prospects for a full employment policy than in the thirties. However, the possibility of conducting a cyclical budget policy is limited at present. Essential are preparing and carrying on a more elastic policy of public works. As to coping with structural unemployment, especially industrialisation as well as migration are recommended.

A. Oudt, *The public finance of Indonesia.*

From the course of the Government's debt position during the first five months of the current year a presumable budgetary deficit of 2 milliards for 1950 might be inferred. However, there are a number of favourable factors which will be the cause that this estimated deficit on the budget will be considerably lower.

G. Greidanus, *One year of international wheat agreement.*

A summary of the progress during the first year of the international wheat agreement. The wheat agreement being far outdistanced by the objects of Chapter VI of the Havana Charter, it is not much more than a multilateral buying contract. It renders good services as such, but that's all.

LONEN EN PRIJZEN.

De beweging der prijzen is de laatste tijd bijna zonder onderbreking opwaarts gericht geweest. Het gaat hier om het gecombineerde effect van verschillende oorzaken. Enerzijds werkt het seizoen in de richting van een stijging; dit geldt bijv. zowel t.a.v. aardappelen als t.a.v. groente en vruchten. In de tweede plaats hebben wij ongetwijfeld nog te maken met een doorwerking van de devaluatie. Daarnaast echter zijn er ook duidelijke aanwijzingen, dat vermoedelijk als gevolg van het meer en meer vieren van de prijsbeheersing, de marges zich hebben vergroot tussen de kleinhandelsprijzen enerzijds en de kosten van ingevoerde grondstoffen en halffabrikaten-alsmede van arbeid anderzijds.

De laatste maand waart op de achtergrond tenslotte natuurlijk de internationale politieke toestand, die een stijging van het prijspeil langs verschillende wegen bewerkstelligt.

De lijst van deze oorzaken is inderdaad indrukwekkend. Zijn er daartegenover kansen op daling? Wat het seizoen betreft moet het ongetwijfeld tot de mogelijkheden worden gerekend, dat een zekere daling optreedt. Daarnaast is het ook denkbaar, dat de vorming van grote voorraden bij importeurs en handelaren, opgetreden als gevolg van de vrijmaking van het inter-Europese handelsverkeer, vroeg of laat leidt tot prijsdruk. Terwijl toch de voorraden belangrijk moeten zijn toegenomen, is de toeneming van de consumptie voorshands niet zeer groot geweest. Zij lag zelfs voor de eerste vier maanden van dit jaar nog duidelijk beneden verleden jaar. Slechts het Mei-cijfer vertoont een tegenovergesteld beeld.

Al is er dan een zekere mogelijkheid van een prijsdalende tendentie, toch wordt deze niettemin als buitengewoon onwaarschijnlijk beschouwd. De toestand is hierdoor voor allen, die van een bescheiden inkomsten moeten leven, langzamerhand steeds moeilijker geworden. In dit verband kan het niemand verbazen, dat er van verschillende zijden geluiden worden gehoord over de noodzaak van loonsverhoging. Deze worden nog versterkt van andere zijde. Wij bedoelen van de zijde van hen, die zich over de vraagstukken van Benelux uitlaten. De lezers van dit blad hebben in een duidelijk betoog van de hand van Prof. Horring deze gedachten kunnen aantreffen. Prof. Horring constateerde, dat een stijging van de pachten in Nederland een der middelen zou zijn om het verschil in productiekosten, dat thans bestaat tussen de Nederlandse en Belgische landbouw, aanzienlijk te verkleinen. Hetzelfde geldt voor een opheffing van de Nederlandse subsidies op landbouwproducten. Hij meende daartegenover te moeten toegeven, dat als gevolg van een en ander een verhoging van het Nederlandse loonpeil in het gehele bedrijfsleven onvermijdelijk zal zijn.

Van andere uitgangspunten uit is hetzelfde pleidooi voor hogere Nederlandse lonen gehouden in Ostende, waar de Nederlandse, Belgische en Luxemburgse vakbeweging een congres heeft gehouden, gewijd aan Benelux-vraagstukken. De roep naar loonsverhoging in Nederland kwam er merkwaardigerwijze echter niet van de zijde van de Nederlandse vakbeweging. Zij werd aangeheven door een deel van de Belgische vakbonden.

Wij moeten zeggen, dat wij wel wat ontsteld zijn over het gijnt, dat men geheel over het hoofd ziet, dat het belangrijkste probleem van Nederland nog altijd is het probleem van de betalingsbalans, zoals nog onlangs in de nota van de Regering over de werkgelegenheidspolitiek terecht is opgemerkt. Nog altijd is daarom de bevordering van onze export het meest urgente probleem, zeker wanneer men denkt aan onze bevolkingstoename en aan het feit, dat de internationale markt het punt van verzadiging dicht is genaderd. De concurrentiekracht van onze industrie verlangt, dat niet zonder noodzaak tot loonsverhoging

wordt overgegaan en even zeer verlangt het onze werkgelegenheidspolitiek. Het is bijzonder toe te juichen, dat de Nederlandse vakbeweging op het congres in Ostende als één man heeft blijk gegeven de betekenis van de in Nederland gevoerde loonpolitiek in te zien. Men kan Nederlants slechts gelukwensen, wanneer men ziet met wel een inzicht in de economische toestand de betogen van de zijde van de Nederlandse vakbondsafgevaardigden zijn gevoerd. Daaraan dient men dan echter toe te voegen de ook door deze afgevaardigden getrokken conclusie, dat het de beweging der prijzen is, die onze aandacht verdient. Economisch gesproken is de enige oplossing gelegen in een verlaging der prijzen.

Hoe kan deze verlaging der prijzen worden verkregen? Uiteraard door verhoging van de arbeidsproductiviteit. Het blijft nog steeds waar, dat deze in Nederland op een in vergelijking tot voor de oorlog onbevredigend peil staat. In de tweede plaats echter begint verlaging van de marges in het bedrijfsleven een eis te worden van toenemende betekenis. Zoals reeds hierboven werd opgemerkt, is sinds de devaluatie van een doorwerking van meer concurrentie nog relatief weinig te bespeuren geweest. Het tegendeel is waar. Aan de orde van de dag zijn in het grote, zowel als in het kleine bedrijfsleven de pogingen tot handhaving of zelfs verhoging der winstmarges door samenwerking van belanghebbenden! Hier begint een probleem te komen. Men mag hopen, dat een verdere liberalisatie van het handelsverkeer een nuttige bijdrage kan leveren tot de gewenste verlaging van de prijzen. Tot voor kort zou zij ook terecht als de enig mogelijke weg naar zulk een prijsverlaging zijn beschouwd.

De jongste ontwikkeling op het internationale terrein doen andere gedachten wederom op de voorgrond komen. Het is de vraag, of niet inderdaad het wederom versterken van de prijsbeheersing, binnenkort wellicht toch noodzakelijk, reeds thans van de economische samenhang der verschijnselen, deze weg beter is dan de weg van de voortgaande inflatie der prijzen. Het politieke en tactische bezwaar, dat er tot voor kort tegen mocht hebben bestaan, is plotseling veel geringer geworden. Wij menen, dat in dit opzicht de betogen van de Nederlandse vakbondsafgevaardigden in Ostende als van grote betekenis moeten worden beschouwd en wij hopen, dat zij de weerklank zullen hebben, die zij verdienen.

DE WERKGELEGENHEIDSNOTA.

Kort geleden heeft de Regering een nota omtrent de werkgelegenheidspolitiek aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal gezonden. Het vraagstuk der werkgelegenheid raakt vrijwel het gehele terrein van ons economisch leven. Het is dus geen wonder, dat deze nota, die 28 bladzijden omvat, allerlei onderwerpen onbesproken laat of slechts even aanroert. Op verschillende punten wordt nog geen definitief standpunt ingenomen. Men moet deze nota dan ook meer beschouwen als een consolidatie van opvatting daar waar het ogenblik voor een beslissing rijp wordt geacht, dan als een volledig uitgewerkt programma.

De vraag rijst in de eerste plaats hoe de nota de toestand thans zien. In enkele woorden zou men daarin de volgende samenvatting kunnen geven. De *frictiewerklousheid* is noodzakelijk, omdat het bedrijfsleven het niet zonder een zekere arbeidsreserve kan stellen. De *seizoenwerklousheid* is niet te voorkomen en de gevolgen daarvan moeten zoveel mogelijk worden opgevangen. *Structuurwerklousheid* wordt op dit ogenblik in bepaalde bedrijfstakken en in bepaalde delen van ons land gevonden en vraagt de bijzondere aandacht. *Conjunctuurwerklousheid* is niet aanwezig, maar het is nodig er op attent te zijn, dat een omslag der conjunctuur altijd mogelijk is, zodat

voorbereiding van maatregelen gewenst is. Deze onderscheidingen hebben niet alleen betekenis ter kenschetsing van de toestand. Zij zijn ook van belang, omdat de maatregelen, die men moet nemen, tevens worden bepaald door de aard van de werkloosheid. Het zou bijv. zeer ongewenst zijn, indien een maatregel als een ruimere geldpolitiek, welke ter bestrijding van een conjunctuurwerkloosheid nuttig effect kan hebben, ter bestrijding van een structuurwerkloosheid wordt toegepast, omdat het geneesmiddel dan erger zou zijn dan de kwaal.

De wijze, waarop de nota de toestand analyseert, brengt met zich, dat aan een *algemeen werkloosheidspercentage* geen al te grote betekenis wordt toegekend bij de beantwoording van de vraag, of de Overheid moet optreden. Naar mijn mening wordt de waarde van het „toelaatbaar” werkloosheidspercentage vast te stellen, wat dit percentage moet zijn. Er wordt nogal eens uitgegaan van een percentage van 3. Lord Beveridge heeft dit genoemd. Maar het is wel gewenst daarbij te vermelden, dat hij dit percentage slechts voldoende achtte onder twee voorwaarden; nl. dat er is mobiliteit van de arbeid en stabilisatie van de internationale handel. Beide voorwaarden zijn in ons land op dit ogenblik nog maar weinig verwezenlijkt. Trouwens, in zijn plannen voor de werkloosheidsverzekering heeft Beveridge met een percentage van 7 gerekend. De Engelse „Economist” van 4 Juni 1949 (blz. 1025—1026) gevoelt veel voor een percentage in de richting van 7, omdat anders gebrek aan productiviteit wordt gevreesd, een motivering, die te weinig rekening houdt met de tendentie tot vertraging van de arbeid, die de vrees voor werkloosheid bij de gezamenlijke arbeiders kan opwekken. Het rapport van de United Nations, getiteld „National and international measures for full employment” (rapport Clark), wil de werkloosheid niet doen stijgen boven 2—4 pCt of 3—5 pCt.

Intussen is bij dergelijke percentages niet altijd even duidelijk of bij de berekening van het aantal „toelaatbare” werkloosheid moet worden uitgegaan van de totale beroepsbevolking of — hetgeen aannemelijker lijkt — alleen van dat deel, dat behoort tot de beroepsbevolking in loondienst. Neemt men dit laatste getal, dan rijst de vraag, of hierin ook moet worden gerekend de groep ambtenaren in publiekrechtelijke of semi-publiekrechtelijke dienst, wier werkloosheidskansen geringer zijn dan die in het particuliere bedrijfsleven. Hieruit blijkt wel, dat een nauwkeurige analyse van de vraag, in welke beroepen en in welke delen van het land de werkloosheid zich voordoet, gewenst is. In ons land is het totaal aantal werklozen relatief gering. Dat neemt niet weg, dat de cijfers leren, dat de toestand in enkele bedrijfstakken (bijv. administratieve beroepen, veenderij) en in bepaalde delen des lands (vooral Drente) ongunstig is. De nota verzuimt dan ook niet daarop de aandacht te vestigen.

Wat kan nu worden gedaan ter bestrijding van ontoelaatbare werkloosheid? De vraag heeft reeds thans betekenis, maar zij zou nog veel urgenter worden, indien ons land door de ramp ener conjunctuurcrisis zou worden getroffen. Naar mijn mening is het gewenst zich er rekenschap van te geven, dat hier een mogelijkheid van conflicten dreigt. Volledige werkgelegenheid is een ideaal, dat begrijpelijkerwijze op de grote massa beslag heeft gelegd en waarvoor het waard is te strijden. Wij zullen het dus moeten vasthouden. Maar tegelijk zullen wij ons er rekenschap van moeten geven, dat betalingsbalans, begroting en liberalisatie ook hun eisen stellen. Het kunstmatig bevorderen der koopkracht ter stimulering van productie en afzet doet de invoer toenemen en houdt producten binnenslands, die anders zouden zijn uitgevoerd. Hier komt dus het evenwicht in de betalingsbalans in discussie. De positie der begroting verdient de aandacht, wanneer de Overheid, hetzij door vermeerdering van haar eigen

opdrachten, hetzij door vermindering der fiscale lasten, om de vraag van de individuen te doen toenemen, gevaar loopt aan de Schatkist te hoge eisen te stellen. En tenslotte moet nog de liberalisatie worden genoemd, omdat de verruiming van het internationale ruilverkeer voor de welvaart van een land als het onze ongetwijfeld gunstig is, maar het proces van aanpassing ons pijnlijke momenten kan bezorgen, wanneer bepaalde bedrijven door de internationale concurrentie moeten inkrimpen en de werklozen nog niet zijn opgenomen in andere bedrijfstakken, wier afzetmogelijkheden op de buitenlandse markt zijn toegenomen. Het komt er dan op aan om, indien ook de andere landen de liberalisatiepolitiek behoorlijk toepassen, de drang in ons land naar contingenteringen en invoerrechten te weerstaan, om niet weder te vervallen in de politiek van de jaren dertig met zijn „to beggar your neighbour”. Laten wij ook nooit vergeten, dat een niet sluitende betalingsbalans, een verlies van het staatscrediet en het optrekken van tolmuren, evenzeer een grote werkloosheid brengen en dus het ideaal der volledige werkgelegenheid doen verloren gaan.

Uit dit alles blijkt wel van hoe buitengewoon veel belang het is, dat voor het bevorderen der volledige werkgelegenheid internationaal wordt samengewerkt. De nota noemt op dit punt een aantal moedige feiten, dat spreekt van een verhoogde internationale belangstelling voor dit vraagstuk. Gelukkig is er in een wereld, waarin het Marshall-plan mogelijk bleek en een Europese Betalings Unie tot stand kwam, nog geen reden te wanhopig, dat, als de nood aan de man komt, ook in de strijd tegen de massawerkloosheid eigen belang en zedelijk besef in staat zijn de krachten op te brengen, die nodig zijn voor een nauwe internationale samenwerking. De vrees voor een crisis, die in de laatste jaren in de Verenigde Staten meermalen om de hoek kwam kijken, is gelukkig tot nu toe ongegrond gebleken. De heilloze spanningen in de internationale politiek en de oorlog in Korea hebben op de grondstoffenmarkt een tendentie tot prijsstijging in het leven geroepen, die een economische teruggang voorlopig niet doen verwachten.

De nota houdt zich bezig met een algemene bespreking van de vraag wat ons te doen staat, indien het onheil ener *conjuncturele werkloosheid* opnieuw over ons zou komen. Conclusies zouden daarbij heel wat gemakkelijker zijn, indien omtrent de internationale mogelijkheden meer zou vast staan. Ook zonder dat kan in ieder geval worden geconstateerd, dat het nemen van maatregelen door de Overheid ter stimulering van het bedrijfsleven door verschillende omstandigheden op bepaalde punten minder moeilijk zou zijn dan in de jaren dertig. Onze feitelijke kennis van het economisch leven — ik vermeld hierbij gaarne o.a. de arbeid van het Centraal Bureau voor de Statistiek en het Centraal Planbureau — is heel wat ruimer dan destijds. Voorts zijn er of komen binnenkort de organen der bedrijfsorganisatie, die een apparaat tot uitvoering kunnen vormen, dat toen ontbrak. Ook beschikken wij thans over veel meer personen met ervaring, hoe het geven van leiding in het economisch leven het beste kan geschieden. Bij het nemen van conjunctuurpolitieke maatregelen zal de Overheid thans krachtiger door de gehele publieke opinie en ook door vele beoefenaars der economische wetenschap worden gesteund. Kinderziekten als bij de totstandkoming van het Werkfonds in de vorige crisis zijn thans niet te verwachten.

Zijn er dus op bepaalde punten betere vooruitzichten dan vroeger, er zijn andere factoren, die het voeren van een conjunctuurpolitiek meer bemoeilijken. In het arsenaal van de conjunctuurpolitieke strijdmiddelen behoort de mogelijkheid om bij een dalend der conjunctuur de belastingen voor bedrijfsleven en particulieren te verlagen, teneinde productie en afzet te bevorderen. Daarbij wordt van de gedachte uitgegaan, dat een verhoging der be-

lastingen moet plaatsvinden in de periode der hoogconjunctuur, teneinde een te grote uitbreiding van het bedrijfsleven tijdig te remmen en tegelijk een begrotingsoverschot te vormen, dat de tekorten gedurende een laagconjunctuur kan dekken. De nota staat sympathiek tegenover een dergelijke cyclische begrotingspolitiek, maar wijst er tegelijk op, dat de mogelijkheden ener toepassing thans beperkt zijn. Hoewel wij jaren van goede conjunctuur achter ons hebben, konden geen begrotingsoverschotten worden gekweekt, doordat het herstel der door ons land geleden oorlogsschade, de vergoedingen voor particuliere oorlogsslachtoffers, de Indonesische maatregelen, het wederopbouwen der weermacht tegen de dreiging uit het Oosten e.d. zulke enorme eisen aan de Schatkist hebben gesteld, dat niet van overschotten, maar van tekorten sprake was. In zover is de hausse, die wij na de oorlog hebben beleefd, geen regelmatige, maar een onregelmatige of valse hausse. Niemand kan daarvoor een verwijt worden gemaakt. Problemen als het herstel van ons economisch apparaat, het verminderen van het angstwekkende woningtekort, het opvoeren van de uitvoer ten behoeve van de betalingsbalans e.d., waren van zo nijpende aard, dat wij ons niet hebben kunnen veroorloven terwille der conjunctuur de productie wat meer uit te strijken. Ook een maatregel als het sanmoedigen van de vorming van conjunctuurfondsen door het bedrijfsleven (fondsen, die belastingvrij blijven, mits zij gedurende een laagconjunctuur worden aangewend) kan bij een „valse” hausse geen regelmatige toepassing vinden, o.a. daar onmiddellijke investeringen dringend nodig zijn. Intussen is een en ander uiteraard geen reden om, wanneer een crisis optreedt, conjunctuurpolitieke maatregelen buiten beschouwing te later. Een crisis is als een olievlek, die zich steeds verder uitbreidt. Een inzinking pleegt zich het eerst te openbaren in bepaalde bedrijfstakken, die kernelijk bijzonder conjunctuurgevoelig zijn. Andere bedrijfstakken worden in de teruggang meegesleept. Productie en consumptie krimpen steeds verder in. Conjunctuurpolitieke maatregelen, die de omvang van dit euvel tot geringere verhoudingen beperken, zijn daarom niet alleen zedelijk, maar ook economisch en financieel verantwoord. Een verzekering van de lasten der Schatkist is daarbij niet te verzuimen. Maar het is voldoende bekend welke enorme eisen de steunuitkeringen der werklozen aan de Schatkist plegen te stellen. Het gaat hier dus om de vraag, hoe met inachtneming van een verantwoord financieel beheer, het beste kan worden gehandeld. Alleen op deze wijze kunnen de hier gesignaleerde tegenstrijdige factoren tot elkander worden gebracht.

Van direct actueel belang is het voorbereiden en uitvoeren van een ruimere politiek van *openbare werken*. De nota legt op deze politiek dan ook bijzondere nadruk en acht een bredere toepassing noodzakelijk. Wat de bestrijding der structuurwerkloosheid betreft, worden vooral industrialisatie en emigratie aanbevolen. Een politiek van openbare werken kan hierbij slechts voor een zeer korte periode dienst doen, nl. als een tijdelijk soulaas in de overgang van de bestaande naar de nieuwe verhoudingen.

In de eerste plaats staat een betere organisatie op het programma. Er zijn tal van Rijksdiensten als de Cultuurtechnische Dienst, de Rijkswaterstaat, de Rijksgebouwendienst e.d., die grote werken verrichten, zonder dat voldoende werd gezorgd, dat deze diensten bij de bestrijding der werkloosheid zijn ingeschakeld. Het eigenaardige feit kan zich daarom voordoen, dat een werk in D.U.W.-verband wordt uitgevoerd, terwijl de betrokken Rijksdienst, indien deze over de nodige gelden beschikt, dat werk zelf zou hebben kunnen tot stand brengen. De uitvoering van dergelijke werken moet voor de verantwoordelijkheid van de betrokken dienst blijven, maar in het College Openbare Werken (C.O.W.) — het coördinerende orgaan — zal worden nagegaan of bijv. door het uitkiezen van werken juist in een bepaalde streek, waar veel werklozen zijn, of door

het betrekken van werklozen via de Gewestelijke Arbeidsbureaux, tot het grote doel kan worden bijgedragen. Dergelijke werken zullen niet alleen direct een aantal arbeiders werk geven, maar dit aantal nog indirect door het „multiplier”-effect vermeerderen.

Voorts is het nodig te hebben over een groot aantal plannen voor openbare werken, waaruit een keuze kan worden gedaan. Met het opzetten van een dergelijke kartotheek is een begin gemaakt, maar er valt op dit terrein nog allerlei te doen. Zonder voldoende medewerking van alle openbare diensten in ons land, zowel die van het Rijk als van de lagere publiekrechtelijke lichamen, is hier geen behoorlijk resultaat te bereiken. De behandeling wordt geremd o.a. doordat er diensten zijn, die hun gehele personeel gebruiken voor onderhanden zijnde werken en geen technici beschikbaar kunnen stellen voor het voorbereiden van werken, die alleen nog maar als reserve dienst doen. Een moeilijkheid is ook, dat een dergelijke kartotheek geen statische grootheid is. Men kan niet een groot aantal plannen in een lade deponeren om die weer voor de dag te halen als de nood aan de man komt. Wil men openbare werken uitvoeren, die economisch verantwoord zijn, dan zullen er voortdurend plannen uit de kartotheek moeten worden gelicht, die reeds thans aan de beurt zijn, waartegenover dan weer nieuwe plannen moeten worden opgenomen. Er is dus bij een kartotheek een in- en uitstromen van objecten.

Van de medewerking ook der lagere publiekrechtelijke lichamen hangt dus zeer veel af. Waar het C.O.W. in Den Haag zetelt, zal worden getracht het contact met de gemeenten te versterken via Provinciale Commissies voor de werkgelegenheid. Het is te vrezen, dat vele gemeenten nog niet voldoende doordrongen zullen zijn van de noodzaak om zich gedurende een hoogconjunctuur beperkingen in de uitvoering van werken op te leggen, teneinde in een periode van laagconjunctuur over een reserve van werken te beschikken. Goede voorlichting is onmisbaar om er de gemeenten van te overtuigen, dat deze economische politiek er toe bijdraagt het euvel der werkloosheid in de betrokken gemeente aanmerkelijk te beperken. Op voorzichtige wijze introduceert de nota ook de mogelijkheid van financiële hulp van de zijde van het Rijk. „Voorzover door lagere publiekrechtelijke lichamen tot vervroegde uitvoering tot bestrijding van werkloosheid wordt overgegaan, kan daarin een motief worden gezien om aan deze organen van Rijkswege een subsidie te verlenen” (blz. 27). Bij een wetslagen van deze plannen kan rekening worden gehouden met een verder terugtrekken van de D.U.W. ten behoeve van de normale vrije werken. Men behoeft geen criticaster te zijn van de D.U.W. om deze verandering van harte toe te juichen.

Een ander middel om deze gehele politiek te bevorderen schuilt wellicht in versnelling van de procedure tot ont-eigening, die dikwijls aan de uitvoering van openbare werken moet voorafgaan. Onze hoogbejaarde Onteigeningswet van 1851 heeft reeds heel wat aanvullingen ondergaan om voor bepaalde gevallen tot een eenvoudiger onteigeningsprocedure te komen. In de crisis der jaren dertig kwam het meermalen voor, dat de uitvoering van werken ter bestrijding der massawerkloosheid ernstig werd geremd doordat men niet tijdig de beschikking over de grond kon krijgen. Mogelijk moet hier nog een belemmering worden weggenomen.

De nota der Regering heeft het vraagstuk der werkgelegenheid aan de orde gesteld. Het is te hopen, dat deze behandeling tot een uitgebreide bespreking van dit onderwerp zal leiden, met name ook in de kringen van het bedrijfsleven, die in de eerste plaats de omvang der werkgelegenheid bepalen.

*s-Gravenhage.

Mr Dr A. A. VAN RHIJN.

DE OVERHEIDSFINANCIËN VAN INDONESIË.

Het is begrijpelijk, dat zowel in Indonesië als in het buitenland grote belangstelling bestaat voor de financiën van de R.I.S. In couranten- en tijdschriftartikelen worden dikwijls onjuiste cijfers genoemd, hetgeen wel begrijpelijk is, indien bedacht wordt, dat de weekstaten van De Javasche Bank voor de meeste schrijvers slechts de enige bron zijn, waaruit voor financiële beschouwingen kan worden geput.

Aangenomen mag worden, dat de nieuwe Regering zeer spoedig tot regelmatige publicatie van de beschikbare financiële cijfers zal overgaan, waartoe de belangstelling van het Parlement voor financiële aangelegenheden, gezien ook de aandrang van deze zijde om spoedig tot een begroting te komen, mede zal hebben bijgedragen¹⁾.

Voor inzicht in de overheidsfinanciën van Indonesië kan het best worden uitgegaan van de schuldpositie van de Overheid op het moment van de soevereiniteitsoverdracht.

Deze schuldpositie is als volgt te specificeren:

	(in duizendtallen)	28 December 1949
<i>Vlottende schuld.</i>		
Schuld aan De Javasche Bank	f	1.359.976
Muntbiljetten	"	976.340
Papieren pasmunt	"	28.285
Schatkistpapier	"	518.915
Diverse Deviezenfonds- en andere rekeningen	"	250.598
Sub-totaal	f	<u>3.134.114</u>
<i>Vaste schuld.</i>		
Obligatieleningen	f	870.719
Overige buitenlandse leningen	"	420.352
Sub-totaal	f	<u>1.291.071</u>
Totaal generaal ..	f	<u>4.425.185</u>
Per 31 Mei 1950 is de opstelling:		
<i>Vlottende schuld.</i>		
Schuld aan De Javasche Bank	f	1.698.856
Muntbiljetten	"	360.794
Papieren pasmunt	"	32.000
Schatkistpapier	"	231.931
Diverse Deviezenfonds- en andere rekeningen	"	251.285
Sub-totaal	f	<u>2.574.866</u>
<i>Vaste schuld.</i>		
Obligatieleningen	f	865.719
Overige buitenlandse leningen	"	418.752
3 pCt Obligatielening R.I.S.	"	1.503.850
Sub-totaal	f	<u>2.788.321</u>
Totaal generaal ..	f	<u>5.363.187</u>

Volledigheidshalve zij nog aangetekend, dat in de schuld aan De Javasche Bank per 1 Januari 1950 en 1 Juni 1950 begrepen is resp. ca f 189,5 mln en f 260 mln „E.C.A.-grants”, welk bedrag in de loop van 1950 nog belangrijk zal oplopen. De besteding van deze „counterpart funds” dient nog in overleg met de E.C.A.-administratie en Nederland te worden geregeld. Indien het zou gelukken het onderhavig bedrag dadelijk te bestemmen voor schuldaflossing aan De Javasche Bank dan wel voor financiering van begrotingsposten, welke in elk geval op de begroting zullen paraisseren, is een niet onbelangrijke reserve aanwezig. Daar bij de wijziging van het deviezenregime in Maart jl. geen devaluatie heeft plaats gevonden, is de waardering van het goud van De Javasche Bank niet ver-

¹⁾ Zijn inmiddels verschenen.

anderd. Op de weekstaten van de circulatiebank in Indonesië per 28 December 1949 en 31 Mei 1950 is de actiefpost „Munt en muntmateriaal goud” derhalve op ca f 674,7 mln gebleven.

De weekstaten van De Javasche Bank geven aan, dat op 31 Mei 1950 nog niet ter inwisseling waren aangeboden:

Bankbiljetten	f	111,1 mln
Muntbiljetten	f	360,7 mln
		f 471,8 mln
Hiervan zal niet worden ingewisseld (coupures van f 2,50 en lager)	ca	f 175,0 mln
Resteert	f	<u>296,8 mln</u>

Bij volledige inwisseling zal derhalve de schuld aan De Javasche Bank met ca f 148 mln verminderen en de 3 pCt lening R.I.S. met eenzelfde bedrag stijgen.

Met zekerheid kan worden aangenomen, dat niet alle daarvoor in aanmerking komende biljetten zullen worden ingewisseld (verloren gegane coupures enz.), waaruit een extra voordeel voor de Overheid is te verwachten.

Ook in de berekening van de 3 pCt Obligatielening zit nog een reserve ten gunste van de Overheid in verband met ingewisselde rechterhelften van de Overheid.

Niettemin zou uit het verloop van de schuldpositie, zoals in het bovenstaande is aangegeven, een vermoedelijk begrotingstekort van f 2 mrd kunnen worden afgeleid.

Gelukkig zijn er diverse factoren aan te voren, welke bij overigens gelijk blijvende omstandigheden zullen veroorzaken, dat het benaderde begrotingstekort van ruim f 2 mrd aanmerkelijk lager zal zijn.

De eerste factor is de opbrengst van de deviezencertificaten. Weliswaar is deze opbrengst van medio Maart t/m Mei 1950 verwerkt in de schuldvermeerdering van 1 Januari tot 1 Juni 1950 doch in werkelijkheid is het inkomen van de Overheid in die periode hieruit te verwaarlozen.

Daar in het bijzonder voor de opbrengst van de deviezencertificaten geheel onjuiste cijfers zijn genoemd, lijkt het van belang hierop even in te gaan. Uiteraard is de opbrengst zeer afhankelijk van de toekomstige export- en importcijfers alsmede van de voor transfer naar het buitenland af te geven dienstenvergunningen. Een voorbeeld voor de berekening van de opbrengst der deviezencertificaten moge een en ander verduidelijken.

Stel, dat de export van medio Maart 1950 t/m December 1950 zal bedragen f 1.100 mln en dat uit leningen, E.C.A.-steun enz. wordt verkregen f 300 mln

f 1.400 mln

Zonder inzet van goud kan Indonesië dan slechts uitvoeren voor importen en diensten f 1.400 mln.

Van deze f 1.400 mln zal de Overheid zelf een belangrijk gedeelte moeten gebruiken (overheidsaankopen, rente, aflossing, pensioenen, verlofsalarissen, vervoerskosten enz.). Indien hiervoor f 550 mln wordt aangenomen, is de volgende opstelling te maken:

	Reële opbrengst deviezencertificaten
2 × (f 1.400 mln — f 550 mln)	f 1.700 mln
1 × f 1.100 mln	f 1.100 mln
	<u>f 600 mln</u>

Indien door omstandigheden de import enz. tijdelijk bijv. 30 pCt achterblijft, wordt de opbrengst van f 600 mln al tot minder dan f 100 mln gereduceerd.

De zo juist genoemde bedragen van f 600 en f 100 mln zijn, zoals van zelf spreekt, als zodanig niet juist, omdat de tijdelijke beperking van 30 pCt over de gehele periode is omgeslagen, doch het voorbeeld kan wel aantonen, dat een tijdelijke beperking van de import veroorzaakt, dat gedurende een dergelijk tijdvak de opbrengst geheel dan wel grotendeels kan wegvallen.

De import is na de deviezenmaatregelen inderdaad achtergebleven, waardoor de reële opbrengst van de deviezencertificaten tot 1 Juni 1950 uiterst gering is geweest; het is aannemelijk, dat hier sprake is van een zeer tijdelijke toestand.

Een tweede factor is het verloop van de belastingontvangsten.

De raming van de in- en uitvoerrechten en accijnzen bedroeg voor 1949 ca f 491 mln (de gegeven belastingcijfers betreffen alleen de Centrale Overheid). De opbrengst 1949 is geweest volgens voorlopige cijfers f 562 mln.

De raming voor 1950 bedraagt, rekening houdend met de nieuwe deviezenmaatregelen, f 1.050 mln.

De eerste maanden van 1950 is belangrijk minder ontvangen dan overeenkomt met een jaarbedrag van f 1.050 mln; de maandcijfers vertonen dan ook een sterk opgaande lijn, waardoor de achterstand van 1 Januari t/m 31 Mei 1950 nadien geheel zal worden ingehaald, tenzij zich volstrekt abnormale factoren zouden voordoen.

Ook de overige belastingen vertonen een gunstig aspect, zodat een evenredig hogere opbrengst te verwachten is van Juni t/m December 1950 dan in de voorgaande maanden.

Tenslotte zou de invoering van een omzetbelasting, welke nog steeds in het voornemen ligt, de overheidsinkomsten aanmerkelijk kunnen vermeerderen.

Aan de andere kant zijn er ook ongunstige factoren. De deviezenmaatregelen in maart 1950 hebben tot, dusverre slechts die algemeen prijssijtuering ten gevolge gehad, waardoor aan een verhoging van de duurtetoelagen voor overheids-personeel niet zal zijn te ontkomen. Weliswaar zijn er zeer duidelijke symptomen van een prijsdaling te ontdekken, doch de tijdelijke stagtering van de import, welke zich direct na de invoering der maatregelen voordeed, die tijd die nodig is om goederen van het buitenland naar Indonesië te vervoeren alsmede de moeilijkheden bij de spreiding van de goederen in het binnenland, hebben gemaakt, dat de verbetering van de deviezenpositie, welke voortgevloeid is uit de nieuwe deviezenmaatregelen, haar gunstige invloed op de vrije marktprijs nog slechts zeer bescheiden heeft kunnen uitoefenen.

In dit verband is het typerend te vermelden, dat ultimo Mei 1950 van de nieuwe lening van Nederland nog niets was opgenomen, hoewel de trekkingsmogelijkheden op dat moment f 50 mln bedroegen.

Het is niet mogelijk thans een verantwoorde taxatie van het begrotingstekort 1950 te geven, doch het bovenstaande toont aan, dat het zeer wel mogelijk is, dat dit tekort aanmerkelijk lager zal zijn dan f 2 mrd. Hierbij mag niet worden vergeten, dat het genoemde bedrag de gehele dienst betreft, dus inclusief de buitengewone dienst (kapitaalsuitgaven).

Voor het monetaire effect van het begrotingstekort dient rekening te worden gehouden met de omstandigheid, dat een deel van het tekort, t.w. bijna f 200 mln in Nederland moet worden opgevangen. Voorts, dat de nieuwe lening van Nederland alsmede de E.C.A.-steun een deflationistische werking hebben. Voor het geldvolume op ultimo Mei 1950 kunnen nog geen cijfers gegeven worden, daar een opgaaf van het girale geld op die datum nog ontbreekt. Het zou niet juist zijn alleen te letten op het chartale geld zoals aangegeven is in de weekstaten van De Javasche Bank. Voorts dient bij de circulatie van het chartale geld rekening te worden gehouden met de uitbreiding van het gebied waarin dit geld circuleert. (Tot en met Mei jl. zijn belangrijke bedragen aan Ori, Orips, Oriba enz. reeds ingewisseld).

De twee grote posten zijn:

- a. de militaire uitgaven,
- b. de personele uitgaven.

De militaire uitgaven in 1950 inclusief die voor de K.N.I.L. kunnen zeker op f 1,4 mrd worden gesteld;

beperking is noodzakelijk en moet bij stabilisatie van de politieke omstandigheden ook mogelijk zijn.

Het aantal burgerlijke ambtenaren, inclusief de deelstaten, kan volgens een ruwe taxatie op 400.000 worden gesteld, een aantal dat ook bij een goede uitoefening van de overheidstaak belangrijk te hoog is.

Het begrotingstekort 1950 is in het bovenstaande benaderd van de zijde van de uitkomsten in de periode Januari t/m Mei 1950.

Wat de begroting zelf betreft dient te worden gememooreerd, dat van het tijdstip van de soevereiniteitsoverdracht af de Regering van de R.I.S. werd geconfronteerd met een complex van vraagstukken van grote importantie, zowel op staatkundig als op financieel-economisch gebied. Het tempo der activiteit, welke gedurende de eerste maanden van 1950 werd ontplooid, resulterende in een aantal ingrijpende maatregelen en overeenkomsten, was dusdanig hoog, dat naar verwachting geruime tijd een langdurige periode nodig zal zijn om wederom een zodanige periode van rust te bereiken, dat voor het opstellen van ramingen een voldoende vaste basis aanwezig zal zijn.

Een en ander heeft tot gevolg gehad, dat op het gebied van de begrotingsaangelegenheden tot dusverre slechts die maatregelen konden worden getroffen, welke noodzakelijk waren om de landshuishouding gaande te houden, zoals maatregelen ter financiering van de nieuw ingestelde ministeries en hoge colleges, het leger en de uitgaven in het buitenland, het opstellen van een hoofdenlijst en een verkorte, zeer gecompliceerde ontwerp-begroting, het vaststellen van een procedure voor het indienen van verzoeken betreffende nieuwe maatregelen en dergelijke.

Definitieve begrotingsstukken zullen volgens een toezegging van de Minister van Financiën aan het Parlement op zijn vroegst in October en op zijn laatst in December van dit jaar tegemoet kunnen worden gezien.

Overwogen wordt om gelijktijdig met een begroting voor 1951 te komen. Hierdoor zou het niet te onderschatten voordeel worden bereikt, dat de begrotingsachterstand met een slag is ingehaald.

De begroting 1951 zou dan wel slechts een grove-begroting kunnen zijn, doch door middel van aanvullende begrotingen zou naar opkomende behoeften deze hoofd-begroting kunnen worden verfijnd.

Resumerende moge worden herhaald, dat een definitief oordeel inzake de overheidsfinanciën van Indonesië voor 1950 thans nog niet kan worden gegeven. Gezien de uitkomsten van de afgelopen 5 maanden, in welke periode in het bijzonder met grote overgangsmoeilijkheden gekampt moest worden (schaduwbesturen enz.), de mogelijkheden tot rationalisatie, de bovenvermelde factoren die een gunstig verloop van de begrotingscijfers in de komende 7 maanden mogelijk maken, blijft het financiële beeld uiteraard zorgvol doch zeker niet zonder perspectief. Niet vergeten mag worden, dat ook de vorige Regering eerst kans zag in 1952 tot een sluitende begroting te komen.

De nieuwe Regering heeft getoond ingrijpende onpopulaire maatregelen te durven nemen, omdat deze in het belang van 's Lands financiën nodig werden geacht. Dit geeft vertrouwen voor de toekomst.

Djakarta.

A. OUDT.

EÉN JAAR INTERNATIONALE TARWE-REGELING.

De Internationale Tarwe-overeenkomst van 23 Maart 1949 was de eerste intergouvernementele goederenregeling, die, in zekere mate doordrongen van de geest van het Handvest van de International Trade Organization, na de oorlog tot stand kwam. Zoals bekend namen aan deze overeenkomst 37 importlanden deel tegenover 5 exportlanden (Canada, Verenigde Staten, Australië, Frankrijk

en Uruguay)¹⁾. Als maximumprijs werd voor alle jaren een prijs van \$ 1,80 per bushel overeengekomen, terwijl als minimumprijs voor het eerste jaar \$ 1,50 per bushel werd gesteld; deze laatste prijsgrens zou jaarlijks met \$ 0,10 per bushel dalen. Deel II van de genoemde overeenkomst, waarin de feitelijke commerciële rechten en verplichtingen zijn vervat, trad op 1 Augustus van het vorige jaar in werking²⁾. Wij grijpen de gelegenheid aan om thans op de eerste verjaardag van deze na-oorlogse goederenregeling in een kort overzicht de lotgevallen van het eerste jaar de revue te laten passeren.

De Internationale Tarveraad, die met de administratieve regeling van de overeenkomst belast was, kwam, nadat hij tijdens zijn zitting van 5-9 Juli 1949 te Washington, Londen als zijn plaats van vestiging had gekozen, in het eerste jaar nog viermaal bijeen³⁾. In de tussentijdgende periodes nam een Uitvoerende Commissie, die wekelijks bijeenkwam, een gedeelte van de werkzaamheden op zich. De eerste belangrijke gebeurtenis, waarvoor de Tarveraad zich gesteld zag, was de devaluatie van de valuta's der meeste leden in September 1949. De maximum- en minimumprijzen waren uitgedrukt in de Canadese dollar tegen de pariteit, zoals deze was vastgesteld voor het Internationale Monetaire Fonds. Waar de prijsgrenzen uit de tarwe-overeenkomst stabiel gedacht moesten worden ten opzichte van de waarde van het goud, en de Canadese dollar in relatie tot het goud met 10 pCt (nauwkeuriger $9\frac{1}{11}$ pCt) devalueerde, besliste de Uitvoerende Commissie van de Tarveraad, dat de prijzen uit de tarwe-overeenkomst in Canadese valuta 10 pCt hoger moesten komen te liggen; voor zover de importlanden zelf ook devalueerden, bedroeg de prijsstijging in eigen valuta uiteraard veel meer. Deze verandering heeft echter geen moeilijkheden in de Tarveraad naar voren gebracht. Slechts Ceylon protesteerde tegen de prijsverhoging, niet zozeer omdat het de rechtskracht der verandering in twijfel trok, maar omdat zijn positie meebracht, dat het nu de uit Australië afkomstige tarwe zoveel duurder moest betalen.

In het najaar van 1949 meldden zich voorts twee nieuwe belangrijke importlanden als lid, te weten West-Duitsland en Japan. Elk der regeringen van deze landen had hiertoe een verzoek gedaan, dat door de bezettingsautoriteiten aan de Tarveraad was doorgegeven. Voor beide landen zou een levering van tarwe onder de tarwe-overeenkomst op dat moment een belangrijke besparing aan dollars opleveren, terwijl de toelating voor de exporteurs een belangrijke vergroting der gegarandeerde afzet zou betekenen. De drie grote exporteurs — in het bijzonder de Verenigde Staten — waren de toelating van deze landen gunstig gezind; de houding van Engeland — het grootste importland — was echter afwijzend. Voor de importlanden was de toetreding van Duitsland en Japan dan ook niet erg aantrekkelijk. Wanneer deze beide landen nl. voor een bepaald quantum tot de rij der importlanden zouden worden toegelaten, bleken de Verenigde Staten en Canada bereid hun exportverplichtingen binnen de overeenkomst dienovereenkomstig te verhogen. Het aanbod van dollartarwe zou dus toenemen; van de vraag kon dit niet in dezelfde mate verwacht worden, daar de twee nieuwe leden geduchte mededingers zouden worden voor de geringe hoeveelheid sterlingtarwe, die onder de overeenkomst kon worden betrokken. Bovendien waren Duitsland en Japan in hun buitenlands economisch beleid in meerdere of mindere mate afhankelijk van de Verenigde Staten, hetgeen de positie der importlanden tegenover die der exportlanden

uiteraard niet zou versterken. Voor het Verenigd Koninkrijk gold nog in het bijzonder, dat het zijn dominerende positie onder de importlanden zou verliezen. De stemmenverhouding was immers zodanig, dat alle belangrijke beslissingen van de Raad, waarvoor tweederde stemmenmeerderheid werd vereist, Englands goedkeuring behoeften. De toetreding van de nieuwe leden zou hierin verandering brengen. Tijdens zijn Novemberzitting heeft de Raad nog geen beslissing over deze kwestie willen nemen en ook in Januari kwam men niet tot een resultaat. Pas in Maart werd over de toelating van Duitsland gunstig beslist, nadat dit land evenwel eerst onderhands aan Engeland de belofte had afgelegd niet meer dan 5 miljoen bushel sterlingtarwe (= 136.000 ton) onder de overeenkomst te zullen afnemen. Duitsland tekende in voor 1.800.000 ton; voor het eerste jaar hebben de Verenigde Staten haar „guaranteed sale” met dit gehele bedrag verhoogd. De overige exportlanden deden echter de toezegging, dat zij de volgende jaren geleidelijk aan hiervan een deel van de Verenigde Staten zouden overnemen (in die zin, dat de Verenigde Staten gedurende het vierde jaar nog tweederden van Duitslands quantum voor haar rekening zullen nemen en de overige exportlanden tezamen één derde). Japan werd voorshands niet als lid toegelaten. In de laatste zitting van de Raad in Juni jl. is de eventuele toetreding van Japan wederom ter tafel gekomen. Het land werd echter opnieuw afgewezen.

Volgen wij de tenuitvoerlegging van het commerciële gedeelte van de overeenkomst gedurende de loop van het jaar, dan blijkt, dat het hiermee aanvankelijk niet te best wilde vlotten. Zo was er begin December nog maar ca 10 pCt van de gegarandeerde verkopen afgenomen. Vooral de Verenigde Staten bleven erg achter. Toen de tarwe-overeenkomst werd afgesloten, bedroeg de wereldmarktprijs voor tarwe \$ 2,15 per bushel (notering Chicago, 23 Maart 1949). Na de feitelijke inwerkingtreding kon men herhaaldelijk geluiden vernemen, die een sterke prijsdaling voorspelden, doch afgezien van enkele niet noemenswaardige uitzonderingen⁴⁾ is de wereldmarktprijs geen moment beneden de maximumprijs uit de overeenkomst gedaald en bedraagt hij volgens de jongste berichten \$ 2,24½ per bushel (Chicago, 18 Juli 1950). De prijsafpraak uit de tarwe-overeenkomst is het eerste jaar dus voortdurend in het voordeel van de consumentenlanden geweest. Dit werd door de devaluatie nog versterkt, daar het prijsvoordeel, waartegen tarwe onder de tarwe-overeenkomst kon worden betrokken, na de devaluatie voor de importlanden in eigen valuta zwaarder woog.

Met zeer veel belangstelling zien wij de prijsbeweging in het tweede jaar tegemoet. Ook thans klinken uit gezaghebbende bronnen⁵⁾ weer stemmen op, dat een sterke prijsdaling voor de deur staat, ja zelfs, dat er een goede kans is, dat de wereldmarktprijs in het tweede jaar beneden de minimumprijs zal dalen. Ons inziens spelen hierbij evenwel zoveel verschillende factoren een rol, dat men met geen enkele zekerheid de mate van prijsdaling ook maar bij benadering kan profeteren. Hieronder zullen we nog zien, dat het niet eens zeker is, dat de prijzen over de gehele lijn in dezelfde mate zullen dalen.

Het bestek van dit artikel laat niet toe de positie van elk der deelnemende landen afzonderlijk te bespreken, doch voor het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten willen wij een kleine uitzondering maken. Van ons eigen land zij terloops opgemerkt, dat Nederland zijn aankoopverplichting enkele maanden geleden met 50.000 ton heeft verhoogd (van 700.000 ton op 750.000 ton)⁶⁾.

¹⁾ Uruguay is niet tot ratificatie van de tarwe-overeenkomst overgegaan. Het kleine quantum, waarvoor dit land intekende (50.000 ton), is naar rato over de andere exportlanden verdeeld.

²⁾ De overige delen van de tarwe-overeenkomst, die handelen over de toepassing van de overeenkomst, indien één of meer leden zich aan hun verplichtingen onttrekken, de administratie, de duur etc., waren reeds op 1 Juli 1949 van kracht geworden.

³⁾ Nl. van 1—4 November 1949, van 12—21 Januari, op 15-Maart en op 19 en 20 Juni 1950.

⁴⁾ Deze betroffen waarschijnlijk inferieure kwaliteiten. Vgl. „The Economist”, 4 Maart 1950, blz. 505.

⁵⁾ O.a. „The Economist”, 20 Mei 1950, blz. 1134.

⁶⁾ Hierbij is nog inbegrepen een bedrag van 75.000 ton bestemd voor Indonesië. Op de Junizitting van de Council is Indonesië als zelfstandig lid toegelaten en is dit bedrag in mindering van Nederlands quantum gebracht.

Voor het Verenigd Koninkrijk, zette de tarwe-overeenkomst in 1949 om twee redenen ongunstig in. Eén van deze beide omstandigheden heeft evenwel haar nadelige werking niet kunnen uitoefenen, terwijl de andere in de loop van het jaar is weggevallen. In de eerste plaats was het Verenigd Koninkrijk gebonden aan een vierjarig Canadees-Engels tarwecontract lopend van 1 Augustus 1946-1 Augustus 1950. Van dit contract had het al in sterke mate geprofiteerd, doordat Canada de eerste jaren bereid was geweest de tarwe te leveren tegen een prijs sterk beneden de toenmalige wereldmarktprijs. Voor het laatste contractjaar hielden de Canadezen echter hardnekkig vast aan een prijs van \$ 2 per bushel, zodat het er naar uitzag, dat de maximumprijs uit de tarwe-overeenkomst voor het Verenigd Koninkrijk voor het eerste jaar geen betekenis zou hebben. Inderdaad is dit het geval geweest, doch daar de wereldmarktprijs zich gedurende het gehele jaar boven het peil van \$ 2 per bushel heeft bewogen, heeft deze contractuele verplichting jegens Canada geen nadelige consequenties voor Engeland gehad. Bovendien kwam de maximumprijs uit de tarwe-overeenkomst door de devaluatie op \$ 1,98 per bushel Canadese valuta te liggen.

Daarnaast was in April 1949 bepaald, dat de gelden uit de Marshall-hulp niet meer besteed mochten worden voor „off-shore purchases” van tarwe. Dit hield in, dat Engeland de Canadese tarwe met zelf verdiende dollars zou moeten betalen. In September zijn de Verenigde Staten evenwel op dit voor Engeland zo pijnlijke besluit, voor het grootste deel teruggekomen. Engeland behield echter de verplichting een klein deel van zijn „guaranteed purchase” van de Verenigde Staten te betrekken (nl. voor een bedrag van \$ 30 mln).

Het Canadese-Engelse „long-term contract”, dat op 31 Juli 1950 afloopt, wordt niet verlengd, daar Engeland zijn behoefte aan tarwe van Canada onder de tarwe-overeenkomst kan dekken.

Enigszins merkwaardig is het voortdurende achterblijven van de Verenigde Staten in het uitvoeren van haar verplichtingen geweest. De reden hiervan is de volgende. In tegenstelling tot de Verenigde Staten vonden Canada en Australië enkele grote afnemers tegenover zich, die de „guaranteed sales” van de betrokken exportlanden voor een groot deel voor zich verzekerden. Voor Canada was dit zoals bekend Engeland, voor Australië waren het India en Engeland. Behalve dat de Verenigde Staten met meerdere kleine afnemers te maken hadden, stakte de export van dit land gedurende de eerste maanden, omdat de met Marshall-dollars gefinancierde aankopen aanvankelijk niet door de Verenigde Staten werden gesubsidieerd; voor deze aankopen gold dus onverminderd de wereldmarktprijs en had de tarwe-overeenkomst geen betekenis. Toen een nieuwe Amerikaanse subsidiëringwet hierin op 28 October verandering bracht, namen de exporten van de Verenigde Staten wel toe, doch de relatieve achterstand van de Verenigde Staten bleef. We zagen reeds, dat de Verenigde Staten in Maart het gehele Duitse quantum voor haar rekening namen. Duitsland heeft hiervan gedurende dit seizoen (1949-1950) iets minder dan de helft afgenomen. Ook Italië — één van de grote importlanden — heeft dit jaar een belangrijk deel van zijn „guaranteed purchase”, die 1.100.000 ton bedraagt, niet afgenomen. Het gevolg hiervan was, dat de Verenigde Staten een gedeelte van de hoeveelheid, waarvoor zij zich onder de tarwe-overeenkomst garant stelden; niet onder deze overeenkomst hebben kunnen afzetten.

Ter verduidelijking van het bovenstaande volgen hier nog twee tabellen, waarin duidelijk staat weergegeven, in hoeverre de export- en importlanden op 16 Juni jl. van de tarwe-overeenkomst hadden gebruik gemaakt om tarwe te leveren en te kopen.

Bij een vorige gelegenheid ⁷⁾ bespraken wij de mogelijkheid van een dualistische prijsvorming, welke ten gevolge

⁷⁾ Economisch-Statistische Berichten, 14 Juli 1948, blz. 545.

TABEL I.

De exportlanden: stand van de verkopen op 16 Juni 1950.
(× 1.000 ton)

Exportlanden	Gegarandeerde hoeveelheden	Totale verkopen
Australië	2.199	2.170
Canada	5.581	4.845
Frankrijk	91	90
Verenigde Staten	6.419	4.013
Totaal	14.290	11.118

TABEL II.

De importlanden: stand van de aankopen op 16 Juni 1950.
(× 1.000 ton)

Importlanden	Gegarandeerde hoeveelheden	Aangekocht van:				Totale aankopen
		Australië	Canada	Frankrijk	Ver. Staten	
Oostenrijk	300				284	284
België	550		224		221	446
Bolivia	75		20		20	40
Brazilië	360				2	2
Ceylon ¹⁾	120	120				120
Costa Rica	30		10		11	22
Cuba	202		106		40	146
Denemarken	44		6		25	31
Dominicaanse Republ.	20		16		3	10
Ecuador ¹⁾	35		11		24	35
Egypte	240	187	28		8	215
El Salvador ¹⁾	11		3			12
Duitsland	1.800				836	836
Griekenland	428				353	353
Guatemala ¹⁾	10		3		8	11
Haiti ¹⁾	28		26		2	28
India ¹⁾	1.042	1.042				1.042
Ierland	275		104		77	181
Israël	160	9	80		60	149
Italië	1.100				268	268
Libanon	65				4	4
Mexico ¹⁾	250		10		241	250
Nederland	750	62	14	40	581	697
Nieuw-Zeeland	125	76				76
Nicaragua ¹⁾	8		2		6	8
Noorwegen ¹⁾	210	14	31		165	210
Panama	17		9		3	12
Peru	150	9	2		88	99
Philippijnen	196	1	33		34	67
Portugal ¹⁾	140	1	7		131	140
Saudi Arabië	50	1	6		11	17
Zweden	75	27				27
Zwitserland ¹⁾	175		175			175
Unie v. Zuid-Afrika	300	54	152			207
Verenigd Koninkrijk	4.819	568	3.660	50	482	4.760
Venezuela ¹⁾	130		107		25	132
Totaal	14.290	2.171	4.845	90	4.013	11.121

¹⁾ Deze landen hadden hun gegarandeerde aankoop op 16 Juni 1950 volledig afgenomen.

van het in werking treden van de internationale tarwe-overeenkomst op de wereldmarkt voor tarwe zou kunnen ontstaan. Een internationale regeling scheidt nl. de wereldmarkt in twee gedeelten: het deel, dat binnen de regeling van de tarwe-overeenkomst valt, en het resterende deel, dat een vrije markt blijft vormen. Op de eerste „deelmarkt” is de prijsbeweging gebonden aan de maximum- en minimumgrenzen, vastgelegd in de tarwe-overeenkomst. Op het overblijvende vrije deel van de wereldmarkt is de prijsvorming aan geen grenzen gebonden en aangezien deze deelmarkt aanzienlijk kleiner is dan de oorspronkelijke wereldmarkt, kunnen de prijsfluctuaties er bij grote tekorten of overschotten groter zijn ⁸⁾.

⁸⁾ De twee grote aanbieders op het vrije deel van de wereldmarkt zijn Rusland en Argentinië. De rol van Rusland is enigszins merkwaardig. Hoewel dit land zich in het algemeen duidelijk van medewerking aan gemeenschappelijke internationale regelingen onthoudt, heeft het kennelijk een zwak voor de tarwe-overeenkomst. Aanvankelijk heeft het er even naar uitgezien, dat Rusland aan de tarwe-overeenkomst zou deelnemen. Omdat het in 1949 echter slechts voor een geringere hoeveelheid kon intekenen dan het graag wenste, heeft het per saldo toch van deelneming afgezien. De laatste berichten wijzen er op, dat Rusland bereid is grote hoeveelheden van zijn graan ter beschikking van West-Europa te stellen. Er staat echter nog niets van vast, of dit voorstel het stadium van verwezenlijking zal bereiken. In Argentinië heeft de Regering, de tarweprijs voor de boeren van 23,50 tot 28 pesos verhoogd, waarmee men een vergroting van het tarwe-areal met 25 pct hoopt te bereiken.

De nog alom heersende dollarschaarste kan verder op een typische wijze de prijsvorming voor tarwetransacties, vallende binnen de internationale tarwe-overeenkomst, in twee gedeelten splitsen. Het is zeer wel mogelijk, dat de te verwachten prijsdaling voor dollartarwe (geringe vraag) vrij sterk zal zijn, terwijl de prijzen voor sterlingtarwe en Franse tarwe (grote vraag) nog min of meer op peil zullen blijven. De komende jaren kunnen ten aanzien van de prijsontwikkeling vol interessante verrassingen blijken te zijn.

In een artikel in dit blad van 15 Maart 1950 schrijft Prof. Dr E. de Vries, dat de tarwe-overeenkomst verre ten achter blijft bij de doeleinden van hoofdstuk VI van het Handvest van Havana van de I.T.O. Het Handvest somt in art. 57 achtereenvolgens een zestal doeleinden van internationale goederenregelingen op:

- verlichting brengen in ernstige economische moeilijkheden, omdat de normale krachten van vraag en aanbod de aanpassing tussen productie en consumptie niet snel genoeg tot stand kunnen brengen;
- gedurende de aanpassingsperiode een stel maatregelen ontwerpen teneinde de consumptie op te voeren of de overtollige productiefactoren uit de betrokken productietak over te hevelen naar een meer rendabele aanwending;
- sterke prijsschommelingen matigen teneinde zowel voor de consument als voor de producent een redelijke ontwikkeling van stabiele prijzen te krijgen;
- de natuurlijke hulpbronnen der wereld in stand houden om deze tegen onnodige uitputting te beschermen;
- voorzien in een productie-uitbreiding, indien deze in het belang èn van de consument èn van de producent is;
- voorzien in een rechtvaardige verdeling bij een wereldtekort.

De opmerking van Prof. de Vries, dat de huidige tarweregeling hieraan achteloos voorbijgaat, is juist. De tarwe-overeenkomst is niet veel meer dan een multilateraal koopcontract. Als zodanig bewijst zij haar diensten, meer ook niet. Met de bestudering van bepaalde vraagstukken (consumptieverhoging bijv.) liet de Wheat Council zich tot dusverre niet in, en het ziet er niet naar uit, dat hij dit tijdens de levensduur van deze overeenkomst (d.w.z. binnen de eerstvolgende drie jaar) zal gaan doen. Hiervoor zullen wij een nieuwe phase in de ontwikkeling van de regeling der internationale tarwemarkt moeten afwachten.

's-Gravenhage.

G. GREIDANUS.

INGEZONDEN STUK.

DE HOOGHE RAAD EN DE VRIJHE RYJN.

Mr H. E. Scheffer te Wassenaar schrijft ons:

Voor al in een economisch tijdschrift mag, naar het mij voorkomt, de beschouwing van Mr Fortuin over bovengenoemd onderwerp¹⁾ niet geheel onweersproken blijven. Immers, de opmerkingen van de in het Rijnvaartrecht zo deskundige schrijver, hoe juist ook als documentatie, gaan voorbij aan de factor, waar het in de onderhavige kwestie nu juist bovenal op aankomt, nl. de economische. De vraag, die zich laat stellen, is, of de rechtsinhoud van het begrip vrijheid van vaart eens en voor altijd is gelijk te stellen met de economische inhoud, welke aan dit begrip ten tijde, dat de verdragstekst ontstond, werd beoogd te geven, m.a.w. dient de vrijheid als een absoluut begrip met onveranderlijke inhoud te worden geïnterpreteerd of wijzigt zich de inhoud met de ontwikkeling der omstandigheden en de veranderingen in de regels van het maatschappelijk verkeer? Is de laatste opvatting juist, dan dient als toetssteen te gelden, wat de rechtsgrondslag van de vrije vaart

¹⁾ Zie: „E.-S.B.” van 12 Juli 1950, blz. 555.

is en welk rechtsbelang daarmee wordt gediend. Is dit het algemeen belang, dat door de vrijheid en gelijkheid het meest wordt gebaat, dan mag deze vrijheid ook worden beperkt, daar waar zij het algemeen belang zou schaden. Dit is ongetwijfeld het geval, wanneer de vrijheid zou moeten betekenen, dat men alleen op de Rijn niet is gebonden aan de wettelijke bepalingen, die overigens voor ieder gelden. In een op allerlei gebied ontwikkelde rechtsgemeenschap met een wijd vertakt stelsel van wettelijke bepalingen als onze moderne samenleving vormt, kan men bezwaarlijk een bepaald gebied uitgezonderd achten, waarin de tijd zou zijn stil blijven staan en waar sinds een eeuw geen enkele nieuwe rechtsregel in toepassing zou mogen worden gebracht. De vrijheid zou dan in bandeloosheid en vrijbuitery verkeren, die een aanfluiting wordt van het algemeen belang. Hoe zou beheersing van het prijspeil, welke het doel is van de wettelijke bepalingen, over welke gelding op de Rijn de Hoge Raad had te beslissen, te verwezenlijken zijn, indien de desbetreffende voorschriften niet zouden mogen worden toegepast op de Rijn, welk gebied zodoende in de algemene rechtsontwikkeling en de verzorging van de algemene economische en sociale belangen niet zou delen? Het is deze moderne economische en sociale orde, die — naar de Hoge Raad opmerkte — aan de verdragsluitende partijen van de Akte van Mannheim niet voor ogen heeft gestaan. Evenmin als het zin heeft thans een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie te bestrijden met de bezwaren, die men in het begin der 19e eeuw terecht tegen de verouderde gilden kon aanvoeren, evenmin getuigt het van realiteitsgevoel, indien men de tot voor kort geldende prijsvoorschriften, die voortvloeiden uit het algemene economische beleid van heden, wil bestrijden met de argumenten, die destijds tot de afschaffing van tol-, stapel- en overlaadrechten hebben geleid.

Een weinig eerbied voor het gezag van de Hoge Raad had Mr Fortuin mogen doen veronderstellen, dat ons hoogste rechtscollège wel goede redenen zal hebben gehad om niet te verstarren in vroegere opvattingen en hem reken-schap doen geven van de dynamiek van het rechtsleven, dat zich niet in de studeerkaner vormt, doch een weerslag is van hetgeen in het maatschappelijk verkeer tot ontwikkeling komt. Hij zou dan de jongste uitspraak niet zo onbegrijpelijk hebben gevonden en wellicht beseffen, dat het niet de Hoge Raad is, die de klok ruim 100 jaar terugzet, doch hij, die meent, dat de rechtsbegrippen moeten worden gehanteerd onverschillig voor de groei, die zich in het economisch en sociaal denken in de laatste eeuw heeft voorgedaan.

Naschrift.

Het is niet wel doenlijk het niet erg duidelijke betoog van Mr Scheffer op de voet te volgen. Hij zeet naast het artikel in dit blad van 12 Juli jl. tevens een artikel, verschenen in de Nieuwe Rotterdamse Courant van 18 Juli, getiteld „Toezicht op de naleving van de Rijnvaartakte”.

De beschouwing zou voorbijgaan aan de economische factor. Een juridische beoordeling heeft echter, als zij goed is, de economische factoren in zich opgenomen. Het gaat in het recht immers om de afweging van belangen en bij een beschouwing over hetgeen recht is dus over het nagaan, op welke wijze de in aanmerking komende belangen zijn afgewogen. Het recht moet zich uiteraard ontwikkelen met de zich wijzigende beschouwingen, maar het recht doet dat op zijn wijze en niet op de wijze, die bepaalde groepen op een bepaald ogenblik gewent achten. Dan krijgt men veeleer een zich buigen voor opportunistische verlangens; dan laat men bepaalde economische belangen praevaleren, in de plaats van het leggen van alle in aanmerking komende belangen op de weegschaal van het recht. Dan komt ook — moeilijk vraagstuk — de rechtszekerheid in het geding.

De historische ontwikkeling werd juist uitvoerig uiteengezet. Daartoe behoren ook de talloze rechterlijke uit-

spraken van de Hooge Raad en van lagere colleges in de jaren 1934 en volgende, die de vrije Rijn verdedigden tegen de opvattingen in van datzelfde Ministerie, waartoe thans Mr Scheffer behoort. De economische motieven lagen toen toch zeker dicht bij de huidige.

Opgemerkt haalt Mr Scheffer nog een andere belangrijke vraag naar voren. Moet men de tot voor kort geldende prijsvoorschriften nu bestrijden met die oude argumenten, vraagt hij. Neen, men zou ze omgekeerd alleen kunnen verdedigen met te verwijzen naar noodrecht. En dan leze de heer Scheffer maar eens bij de geleerde Verzijl, hoe voorzichtig men in het volkenrecht met de toepassing van dat noodrecht moet zijn.

Het gaat hier immers om volkenrecht, niet om nationaal recht. De rechter moet dat internationale recht interpreteren naar de in de desbetreffende internationale gemeenschap geldende opvattingen. Ook daarover kan hier niet worden uitgeweid. Maar daarmee wordt ten slotte tevens een antwoord gegeven op de theatrale vraag, of ik niet te weinig eerbied betuig tegenover de Hooge Raad. Mij ging het er alleen om eerbied te vragen voor het internationale recht, boven alle opportunistische overwegingen, boven het nationale recht uit.

M. H. FORTUIN.

BOEKBESPREKING.

Samenwerking in de onderneming — de Ondernemingsraden, door Marcel Laloire, Vlaamse vertaling van Karel Goris, Gembloux, Drukkerij J. Duculot, 1949, 235 blz., f 7,50 ing.

Dit boek geeft veel meer dan de ondertitel doet verwachten en daarmee is het ook voor ons, Nederlanders, een werk van betekenis geworden, niet alleen omdat wij daaruit de ontwikkeling van de samenwerking in de onderneming bij onze Beneluxpartners kunnen leren, maar ook omdat, gezien het universele karakter van dit facet van het sociale vraagstuk in alle industriële landen, de daarin geschetste ervaringsfeiten, moeïijkheden en tegenstanden ons doen beseffen, dat samenwerking noodzaak is om dit geweldig en sociaal en economisch probleem tot een goede oplossing te brengen, een samenwerking, die verder zal moeten gaan dan de grenzen van de Benelux.

In de eerste hoofdstukken worden de eisen van de massa opgesomd, welke zijn geconcretiseerd in de sociale paragraaf van de Verenigde Naties en daarom al tot een wereldomspannend programma zijn geworden. Het is vooral de behoefte aan bestaanszekerheid, die de arbeidende massa stuwt; zeer terecht merkt de schrijver op, dat de arbeiders reeds in aanzienlijke mate gedeproletariseerd zijn, wanneer hun zekerheid wordt gewaarborgd. Daarnaast is de grote gruwel van het onpersoonlijke, van het „naamloos“ zijn van de arbeider, vooral in de grote ondernemingen, en het voor hem zo ontorende gevoel, dat hij alleen ten dienste van de winst staat. Het zijn vooral deze gerechtvaardigde eisen van de arbeidende klasse, welke en Overheid en werkgevers en arbeiders in de na-oorlogse periode tezamen hebben gebracht om de middelen te zoeken om aan deze eisen tegemoet te komen, beseffende, dat het hier niet alleen een arbeidersbelang betreft, maar evenzeer en een algemeen belang, waarvan de Overheid de hoedster is, en een ondernemingsbelang, dat de volle aandacht van de ondernemers vraagt. En waar wij in ons land staan voor de taak der industrialisatie, is kennismaking van dit boek hoogst nuttig, waarmede volstrekt niet gezegd wil worden, dat de hier genoemde vraagstukken in Nederland niet de volle aandacht hebben.

In herinnering brengend hoe bij de wetenschappelijke organisatie van het bedrijfsleven de menselijke aspecten

zijn vergeten, verwaarloosd of onderschat (blz. 27), geeft het boek een beschrijving van de ontwikkeling van de psychotechniek, die de schrijver zeer terecht niet als een alleenstaande wetenschap ziet, maar als een onderdeel van de psycho-fysiologie van de arbeid, welke wetenschap in vele met name genoemde laboratoria van wereldvermaardheid wordt beoefend. Het is van deze wetenschap, dat schrijver zeer veel heil verwacht, want met instemming haalt hij een uitspraak aan van Hyacinthe Dubreuil:

„Eenmaal zal de wetenschappelijke organisatie het begrip van twee vijandige kampen in de onderneming doen verdwijnen, wanneer zij namelijk het hoogtepunt van haar doelmatigheid zal hebben bereikt, d.w.z. wanneer zij van de onderneming een instelling zal hebben gemaakt, die doordrongen is van een geest van samenwerking, waarin mensen samenwerken om dienst te betonen aan de gemeenschap en niet om elkaar de vrucht van de arbeid te betwisten“ (blz. 35).

Echter is dit hoogtepunt nog niet bereikt en dus moeten intussen andere middelen worden gezocht, die wij als evenzovele stappen naar dit hoogtepunt kunnen zien. Terecht wijdt de schrijver een paragraaf aan de verkeerde oplossing, het zgn. paternalisme, waaronder de schrijver verstaat de mening van de patroon, die zich verplicht acht tot een soort bescherming van zijn arbeiders als die van een vader tegenover zijn kinderen. Hoezeer wij de bedoeling van de schrijver aanvoelen, missen wij toch enerzijds de veroordeling van deesignaleerde kritiek der arbeiders, die dit „paternalisme“ zien als „de onuitgesproken bekentenis van de onrechtvaardigheid van het loonstelsel“ en anderzijds waar dan de grenzen liggen tussen dit paternalisme en de „sociale dienst“ van de onderneming, die wel zijn activiteit uitstrekt buiten de onderneming en naar de schrijver zelfs een opvoedende taak heeft ten opzichte van het personeel, bijv. voorlichten en richting geven op het gebied van voorzorg, reinheid en onderhoud van de woning; de sociale werkers (sters) dringen door tot de huisgezinnen, zij helpen de vrouwen en moeders door haar raad te geven bij de huishouding, de keuken, de kinderen, etc.

Na de veroordeling van het paternalisme volgen dan de goede middelen, t.w. een juiste inkomstenbepaling, waartoe het loon in vier delen wordt gesplitst, nl. een vast loon, een veranderlijk loon, een sociaal (gezins) loon en een onrechtstreeks sociaal loon, waarmede een differentiatie van lonen naar prestatie boven het minimumbestaansloon wordt aanbevolen; voorts wordt aandacht gewijd aan deelneming in de winst, waarvan aan de hand van twee voorbeelden wordt geconcludeerd, dat deelneming in de winst eerst dan volledig vrucht zal dragen, wanneer zij gepaard gaat met een zekere deelneming aan het beheer (blz. 79).

„De aanpassing van de arbeider en zijn taak“ is de titel, waaronder de schrijver de selectie van de arbeiders (psychotechniek) behandelt en terecht waarschuwt tegen het overschatten van de psychotechnische dienst, omdat er nog een grote marge van onzekerheid en empirisme in deze nieuwe wetenschap is; vandaar, dat een blijvend contact — althans in de eerste jaren — met de onderzochte wordt aanbevolen; voorts de beroepsopvoeding, waarbij het algemeen vormend onderwijs niet mag worden verwaarloosd, de speciale vraagstukken, die zich voordoen bij taakverdeling, overplaatsingen en bevorderingen, om tenslotte ook een hoogst interessante paragraaf te wijden aan de beroepswederaanpassing, ook voor ons een hoogst urgent vraagstuk, niet alleen omdat door de oorlog vele vaklieden bij de ontwikkeling van hun vak zijn ten achter gebleven, maar ook voor de inschakeling van de duizenden, die uit Indonesië repatriëren.

Even moet stilgestaan worden bij de paragraaf, welke gewijd is aan de zekerheid en vastheid van betrekking (blz. 107 e.v.), niet omdat wij het niet eens zouden zijn met de schrijver, wanneer hij constateert, dat de ondernemers veel van hun recht om zelf te bepalen wie zij in dienst zullen nemen of ontslaan, hebben prijsgegeven of verloren, bijv. het ontslagrecht bij de collectieve arbeids-overeenkomsten, maar wel omdat hier enige voorbeelden worden gegeven van machtsmisbruik der vakverenigingen. Als wij lezen, dat de werkgevers in het bouwbedrijf te Antwerpen de verplichtingen op zich hebben genomen te werken te vervullen aan thuiswerkers, alleen vreemde arbeiders in dienst te nemen wanneer geen inlandse arbeiders te vinden zijn en alleen leden van de vakvereniging, die de overeenkomst met de werkgevers hebben getekend, in dienst mogen nemen, dan vragen wij ons toch af, of hier niet kan worden gesproken van een onrechtmatige vrijheidsbeperking der ondernemers en van een zodanige economische machtsconcentratie der vakvereniging, welke uit het standpunt van algemeen belang hoogst bedenkelijk moet worden geacht en waartegen ten onzent Prof. Glasz dan ook terecht een waarschuwend stem deed horen.

Maar het zijn niet alleen de selectie en de bestaanszekerheid, welke de aanpassing van de arbeider aan zijn taak bevorderen; een grote verscheidenheid van factoren speelt hier mede en deze worden dan ook in een schematische indeling behandeld, vermoedheidsstudies, hygiënische de werkplaats etc.; al deze factoren zijn a.h.w. de aanloop voor het grote doel: de persoonlijke voldoening, die de arbeider in zijn werk vindt, de arbeidsvreugde, een begrip moeilijk te definiëren, maar de behoefte daaraan is een natuurlijk gevoel bij een normaal mens. Helaas zijn er in de werkelijkheid van alle daal maar weinig bezigheden, die een diep gevoel van persoonlijke voldoening kunnen schenken en voor zeer velen is de vreugde van de arbeid vooral de vreugde er van verlost te zijn. Maar moeten wij — aldus de schrijver — ons nu neerleggen bij die arbeider feitelijkheid en er alleen maar op bedacht zijn de arbeiders genoegdoening te verschaffen buiten hun werk? In deze vraagstelling ligt een programma, een programma zelfs van grootse allure: het wegnemen van vele hindernissen, ook in de onderneming zelve, om tenslotte ook in de onderneming zelve een oplossing te vinden, namelijk door de arbeiders in grotere mate te betrekken bij het wel en wee der onderneming, opdat ook hier van toepassing zij de uitspraak van de Franse filosoof, Henri Bergson, „plus riche est la création, plus profonde est la joie”. En moge dit hoofdstuk voor de materialistische tijd te lyrisch, te ethisch klinken (quod non, want in feite is het een stuk economie van eerste orde), dan geeft de volgende paragraaf „de vlucht uit de mijn” wel een realistisch voorbeeld van wat ons te wachten staat als de roep om arbeidsvreugde niet door de ondernemers wordt verstaan.

Reeds eerder en herhaaldelijk heeft de schrijver betoogd, dat de menselijke vraagstukken moeten worden opgelost binnen de onderneming: dwang van buiten af door de Overheid is een weinig geschikt middel voor oplossing van dit, voor alles, menselijke vraagstuk. Hoogstens kan de Overheid wat de schrijver noemt „ordemaatregelen” voorschrijven, maar de onderneming is de eerste en fundamentele gemeenschap op economisch gebied. Samenwerking in deze gemeenschap, samenwerking dus tussen leiding en uitvoerende arbeid, die dan geschiedt in het daartoe meest geëigende orgaan: de ondernemingsraad. Velerlei kan de vorm zijn, maar de hoofdgedachte, welke tot oprichting daarvan heeft geleid, is het betrekken van de arbeider, als persoon, als mens, in de onderneming. Verwezen wordt naar het voorbeeld van generaal Montgomery, die voor het zeventiende tegenoffensief in 1942 bij El Alamein aan alle officieren en via hen aan alle

soldaten de doeleinden en de inzet van de komende veldslag bekend maakte en deed uitkomen welk aandeel van iedere strijder werd verwacht.

De ondernemingsraden — hoe dan, joint geheten — in diverse landen passeren de revue; de „Joint Production Committees” van Engeland, die echter niet beschouwd kunnen worden als een eerste stap naar arbeidsdeelneming aan het beheer, doch wel na de oorlog behouden bleven in het bouwbedrijf. De gemengde comité's, welke in de Verenigde Staten sedert vele jaren in sommige ondernemingen bestaan en tot voldoening zowel van ondernemers als van arbeiders hebben gewerkt. Aan een grootscheepse uitbreiding van dit stelsel staan echter twee factoren in de weg, nl. het wantrouwen van de vakverenigingen, die menen, dat deze comité's haar trachten uit te schakelen, en aan de andere kant de hardnekkige tegenstand van enkele machtige industrieën, die elke inmenging in eigen huis volkomen afwijzen.

De „Betriebsräte” in Duitsland, tijdens de eerste wereldoorlog door de Rijksregering ingesteld en na de oorlog overgenomen door de socialistische regeringen, om de overgang van de private naar de socialistische economie mogelijk te maken. Ook hier grote tegenstand van de vakverenigingen.

De vertrouwensraden eveneens in Duitsland en ingesteld door het nationaal-socialistisch regiem krachtens de wet van 20 Januari 1934. In feite trachten deze vertrouwensraden en versterking van het gezag van de ondernemer en groter staatsinterventie te bereiken.

In Frankrijk luidde het Martignon-accorde van 7 Juni 1936 de eerste arbeidersafvaardiging in, doch met zeer beperkte bevoegdheid; meer een klachtenbureau dan een orgaan van overleg. De resultaten waren zeer verschillend en zodra Frankrijk in oorlog was, werd de betreffende wetgeving afgeschaft. Door de regering van Vichy werden bij de „charte française du travail”, gemengde sociale comité's opgericht, welke een taak toebedeeld kregen, welke die onzer tegenwoordige ondernemingsraden zeer nabij komt. Doch ook deze comité's hebben weinig succes, hetgeen wel toegeschreven moet worden aan de algemene weerzin tegen het Vichy-regiem. Na de oorlog werden dan ook opnieuw organen in het leven geroepen, de zgn. ondernemingscomité's, die in de grote ondernemingen verplicht zijn adviserend op te treden om zodoende de arbeidersstand te doen deelnemen aan het beheer.

Voor Nederland gaat de informatie niet verder dan een beschrijving van het Mijninstituut. Het vreedzame en voorzichtige Nederland, aldus de schrijver, gaat traagjes en met afgemeten geleidelijkheid de weg op van de structuurhervormingen.

Tenslotte behandelt de schrijver de ontwikkeling in België en geeft een zeer uitvoerige beschrijving van het Belgische voorontwerp van de Regering (het boek is kennelijk geschreven vóór de huidige wet tot stand kwam) en vergelijkt dit voorontwerp, hetwelk overigens niet veel afwijkt van de tot stand gekomen wet, met de Franse wetgeving. Naar het oordeel van de schrijver lijkt het Belgische ontwerp minder gedurfd of niet zo vooruitstrevend als de Franse wet, maar het is wellicht vollediger en het is opgevat als een programma, dat de gehele economie omvat.

In zijn slotwoord brengt de schrijver een punt naar voren, dat wij als Nederlanders ten volle zullen onderschrijven. Na gesteld te hebben, dat voor de nieuwe sociale en economische ordening een elite van degelijk gevormde arbeiders een eerste vereiste is en dat de arbeiders-elites in hoofdzaak zijn gevormd in de arbeidsjeugdbewegingen en in de vakverenigingen, waarvoor de arbeider zich buitengewoon krachtig heeft moeten inspan-

nen, komt de schrijver tot de eis van een grondige wijziging in geest, programma en methodes van alle graden van het onderwijs, om te kunnen beantwoorden aan die nieuwe eis van de arbeiders-elites. Daarnaast staat de plicht van andere elites, burgers en intellectuelen, om zich vertrouwd te maken met de nieuwe vraagstukken en de nieuwe toestanden. Inderdaad ligt hierin ook o.i. de vraag, of de ondernemingsraden zullen slagen.

Als wij na kritische lezing van dit 235 bladzijden tellende boek ons oordeel moeten neerschrijven, dan aarzelen wij niet het boek als een aanwinst te beschouwen ook voor ons Nederlanders. Al zijn vele problemen, daarin behandeld, voor ons reeds lang gemeengoed, al weten wij, dat in ons land, misschien meer dan in andere landen, en door ondernemer en door arbeiders dag in dag uit gewerkt wordt om de goede verstandhouding tussen werkgevers en werknemers te vervolmaken, al zijn hier te lande reeds vele ondernemingsraden ingesteld, toch is het goed bij ons evolutionair werk ook te rade te gaan bij anderen en zeker bij onze Beneluxpartners, met wie wij straks in nog hechtere samenwerking hopen te bouwen aan een gemeenschap, welke de nationale grenzen doet vervagen en welke vóór alles beoogt vrede, welvaart en bestaanszekerheid te brengen aan alle bewoners der drie verbonden landen.

's-Gravenhage.

E. C. WASSENAAR.

AANTEKENING.

HET JAARVERSLAG VAN DE JAVASCHE BANK.

Het verslag van De Javasche Bank over de periode van 1 April 1949 t/m 31 Maart 1950, bevat, naast gegevens omtrent het bedrijf der bank zélf, een overzicht van de internationale economische ontwikkeling — waarin o.a. aandacht wordt besteed aan het Verre Oosten en Australië — en een gedetailleerd, met talrijke tabellen en grafieken geïllustreerd, overzicht van de economische toestand in Indonesië. Zo behandelt het eerste hoofdstuk van het verslag de soevereiniteitsoverdracht en haar gevolgen. In het onderstaande zullen enkele aspecten van de economische ontwikkeling in Indonesië gedurende de verslagperiode worden weergegeven.

De monetaire ontwikkeling.

Door en na de oorlog waren de verhoudingen op het gebied van de binnenlandse geldsomloop en de wisselkoersen volkomen scheefgetrokken. De omloop van chartaal geld beliep per 1 April 1938 naar schatting f 240 mln, op welk peil evenwichtige verhoudingen op het gebied van de geld- en goederenvoorziening bestonden. Eind 1946 droeg deze geldsomloop f 1.007 mln en daar de goederenvoorziening nog zeer onvoldoende was, had deze omstandigheid tot gevolg, dat de prijzen zich buiten iedere proportie ontwikkelden in vergelijking met vooroorlogse verhoudingen. In de jaren 1947, 1948 en 1949 nam de geldcirculatie verder toe en beliep per ult. December 1949 f 3.704,8 mln, waarvan f 2.019,3 mln chartaal en f 1.685,5 mln giraalgeld. De inflatoire ontwikkeling was, zoals tabel I (zie blz. 623) duidelijk doet zien, vrijwel uitsluitend het gevolg van de deficitfinanciering door de Overheid, terwijl de credietverlening aan het bedrijfsleven een betrekkelijk geringe rol speelde:

Ware het niet, dat de Overheid in belangrijke mate haar middelenbehoefte kon dekken uit credieten van het buitenland, dan zou ongetwijfeld een nog groter deel van het tekort dan hetgeen de val is geweest door geldschepping zijn gedekt, hetgeen de inflatoire spanningen zou hebben versterkt. Voor de komende jaren, waarin vermoedelijk met beperkter buitenlandse credieten moet worden rekening gehouden, betekent dit, dat bij gelijkblijvend overheidstekort een groter beroep op de geldcreatie zou moeten

worden gedaan. Het is duidelijk, dat hierin een aanvullend en dringende reden ligt voor een spoedig terugbrengen van dit tekort.

In samenwerking met overheidsinstanties heeft De Javasche Bank zich gedurende de verslagperiode uitvoerig bezig gehouden met de maatregelen om bovengenoemde scheefgetrokken verhoudingen te verbeteren. Uitvoerig bespreekt het verslag de in Maart 1950 genomen maatregelen, zoals o.a. de facto koersaanpassing en sanering van de Indonesische gulden, om de onevenwichtigheid te verminderen¹⁾.

Handelsbalans en ruilvoet.

De handelsbalans sloot, volgens gegevens van het C.K.S., in 1949 met een nadelig saldo van f 96 mln, hetgeen vrijwel gelijk is aan het resultaat van 1948, toen het tekort f 94 mln bedroeg. Zonder de in- en uitvoer der aardoliemaatschappijen, voor welke, bijzondere deviezenarrangementen gelden, geeft 1949 een aanmerkelijk ongunstiger beeld te zien dan 1948; het nadelig saldo bedraagt dan f 226 mln, tegen f 101 mln het jaar tevoren. Bij vergelijking dezer cijfers met die van vóór de oorlog, toen Indonesië een belangrijk surplus op de handelsbalans had om daarmee het deficit in de overige posten van de betalingsbalans te dekken, komt naar voren, hoever het land nog van een normale evenwichtige opbouw van zijn handelsbalans is verwijderd. Het na-oorlogse invoeroverschot kon, nadat de van voor de oorlog afkomstige deviezenreserves volledig waren verbruikt, slechts worden gefinancierd met behulp van door derde landen verleende credieten.

Bezien wij in- en uitvoer afzonderlijk, dan blijkt, dat de totale ingevoerde hoeveelheid in 1949 het peil van 1938 ruimschoots heeft overtroffen. Deze overschrijding komt echter geheel voor rekening van de voor wederuitvoer bestemde invoer van 1,6 mln ton ruwe aardolie; na aftrek van deze post blijkt het invoeroverschot slechts 70 pCt van dat van 1938 te bedragen. De invoer van kapitaalgoederen was gedurende het afgelopen jaar ca 25 pCt hoger dan in 1938, terwijl voorts de invoer van vlees-, melkwaren en cement aanmerkelijk is gestegen. Overigens is de vermindering over vrijwel alle artikelen verdeld, waarmede tot uiting komt, dat de voedselvoorziening het vooroorlogs peil lang niet heeft bereikt. Eerst wanneer de exportprovenuen ruimer zullen gaan vloeien, kan een blijvende verbetering worden verwacht. Daar de uitvoer evenwel in vele opzichten een stimulans behoeft van een niet al te krappe binnenlandse goederenvoorziening, lijkt hier een gunstige mogelijkheid te liggen voor buitenlandse credieten, die bij voorkeur het karakter van „general purpose”-leningen moeten hebben. Uit de geografische verdeling van de invoer blijkt, dat de positie van Nederland als grootste vooroorlogse leverancier is ingenomen door de Verenigde Staten, mede tengevolge van de invoer in het kader van het Marshall-plan.

De totale uitgevoerde hoeveelheid beliep ca 70 pCt van die van 1938; laat men evenwel die van aardolie en -producten buiten beschouwing, dan werd niet meer dan 40 pCt van de uitvoer van 1938 gehaald, terwijl de uitvoer van ondernemingsproducten minder dan 20 pCt van de vooroorlogse bedroeg. Deze percentages tonen aan, dat aan het herstel van de Indonesische uitvoer nog veel ontbreekt. Slechts ingespannen arbeid van de gehele bevolking zal uiteindelijk tot resultaat kunnen hebben, dat de export weer tot het vooroorlogs peil terugkeert. Eerst wanneer de totale uitgevoerde hoeveelheid het niveau van vóór 1942 zal hebben overschreden, zal het mogelijk zijn de welvaart van de bevolking op een peil te brengen, dat dat van vóór de oorlog overschrijdt. In tegenstelling tot de invoer blijkt Nederland in nog sterker mate dan voor-

¹⁾ Voor een overzicht dezer maatregelen zij verwezen naar de artikelen van Prof. Dr J. F. Iacconi („E.-S.B.” van 5 en 12 April 1950), H. J. Manschot („E.-S.B.” van 5 April 1950) en G. J. II. de Graaff („E.-S.B.” van 29 Maart 1950).

TABEL I

Oorzaken der geldvermeerdering¹⁾.
(in miljoenen guldens)

	Stand per ultimo			Mutaties in	
	1947	1948	1949	1948	1949
Circulatie overheidsgeld (incl. kasmutaties)	979,2	1.034,5	1.135,7	+ 55,3	+ 101,2
Credietverlening door banken aan de Overheid ²⁾	651,9	1.140,9	1.502,9	+ 489,0	+ 362,0
Credietverlening door banken aan het bedrijfsleven	290,9	271,1	316,3	— 19,8	+ 45,2
Goud- en deviezenvoorraad ³⁾	722,3	803,2	1.054,9	+ 80,9	+ 251,7
Diverse rekeningen en eigen middelen bankwezen	— 35,9	— 90,7	— 112,7	— 54,8	— 22,0
Tegenwaarde E.C.A.-rekening	—	— 42,8	— 192,3	— 42,8	— 149,5
Totaal	2.608,4	3.116,2	3.704,8	+ 507,8	+ 588,6

¹⁾ Gedurende 1948 nam het aantal rapporterende banken toe van 3 tot 7.

²⁾ Exclusief Deviezenfonds.

³⁾ Waarvan door herwaardering van het goud in 1949 een toename van f 203,7 mln.

TABEL II

Betalingsbalans 1949.
(lopende rekening)

	\$ groep	£ groep	Ned. gld.-groep	To-taal		\$ groep	£ groep	Ned. gld.-groep	To-taal
1. Goederenuitvoer (excl. levering van „strategic materials“)	284	214	564	1.062	7. Goedereninvoer	487	325	503	1.315
2. Dienstenverkeer	13	8	16	37	8. Dienstenverkeer	9	47	429	485
3. Kapitaalopbrengsten	1	—	5	6	9. Kapitaalopbrengsten	6	5	120	131
4. Mutaties in valutagroepen	13	117	—130	—					
5. Onverklaard	46	30	54	22					
6. Tekort lopende rekening	145	8	651	804					
Totaal	502	377	1.052	1.931	Totaal	502	377	1.052	1.931

h

een Indonesië's grootste afnemer te zijn. Hierbij dient echter te worden opgemerkt, dat waarschijnlijk een niet gering gedeelte der met exportbestemming Nederland in de statistiek opgenomen goederen ten rechte bestemd was voor derde, in hoofdzaak continentale Europese, landen.

De ruilvoet van Indonesië vertoonde in 1949 een verdere achteruitgang, welke in de verslagperiode het gevolg was van een slijging van het indexcijfer van de invoer. Op basis 1938 = 100, beliep de ruilvoet in 1949 78, tegen 86 in 1948. Het ziet er niet naar uit, dat in de komende jaren in de ruilvoet een wijziging ten goede zal optreden.

Betalingsbalans.

Uit een opstelling van de lopende rekening van de betalingsbalans aan de hand van gegevens van het Deviezeninstituut, die niet op volledige juistheid aanspraak kan maken, naar niettemin als benadering van de werkelijkheid kan worden aanvaard, blijkt, dat deze rekening een aanzienlijk nadelig saldo oplevert, nl. van f 804 mln. Een bedrag van f 253 mln²⁾ was toe te schrijven aan het nadelig saldo van de handelsbalans, f 448 mln aan een tekort in het dienstenverkeer en f 125 mln aan een tekort in kapitaalopbrengsten.

Naast de lopende rekening blijken de rekening voor het particulier kapitaal en voor het overheidskapitaal, waarop de aflossingen op de staatsschuld zijn geboekt, van weinig belang. Tezamen met de lopende rekening resulteerden zij in een tekort van f 850 mln. Ter dekking van dit tekort stonden in ruime mate buitenlandse credieten en schenkingen ter beschikking. De conclusie is gerechtvaardigd, dat in 1950 minder middelen tot dekking van het betalingsbalanstekort ter beschikking zullen staan, nl. i.p.v. f 850 mln naar schatting ca f 400 mln. Dit betekent dus, dat op basis van de cijfers van 1949 voor het lopende betalingsverkeer een som van f 450 mln zal moeten worden gevonden, hetzij door vermeerdering der ontvangsten, hetzij door

²⁾ Het verschil tussen het nadelig saldo, zoals hiervoor weergegeven door het C.K.S. en dat van het Deviezeninstituut vloeit ten dele voort uit deviezenvrije in- en uitvoer, ten dele uit de wijze van samenstelling.

vermindering der uitgaven. De mogelijkheden tot vermeerdering der deviezenontvangsten worden beïnvloed door de wisselkoersen, welke tot Maart 1950 hebben gegolden, door de militaire en politieke moeilijkheden en door de expansiemogelijkheden van het productie-apparaat.

De overwaardering van de Indonesische gulden had tot gevolg, dat de export in afwachting van de devaluatie stagneerde. Na de devaluatie kwam een deel van het achtergehouden exportaanbod los. Gesteld mag worden, dat de achterstand eind 1949 per saldo f 50 mln bedroeg; dit kwantum exportproducten zal in 1950 additioneel tot uitvoer kunnen komen. Uit hoofde van het productie-apparaat zou kunnen worden aangenomen, dat de uitvoer ca f 150 mln groter zou kunnen zijn dan vorig jaar. Voorts zullen de sedert Maart jl. geldende hogere opbrengsten voor valuta's o.a. de posten voor het dienstenverkeer en de kapitaalopbrengsten automatisch doen afnemen, zodat daarin een besparing van deviezen zal worden gevonden. Tenslotte dient de besparing te liggen bij de invoer van niet-essentiële goederen, welke als gevolg van de hogere wisselkoersen reeds automatisch moet verminderen.

Terugbrenging van het tekort der betalingsbalans tot ca f 400 mln zal echter slechts dan het geval kunnen zijn, indien de toename der geldcirculatie in 1950 binnen bepaalde grenzen wordt gehouden. Aangezien vrijwel alle middelen tot dekking van het betalingsbalanstekort 1950 voortvloeien uit aan de Overheid verleende buitenlandse credieten — hierboven gesteld op f 400 mln — voert dit tot de conclusie, dat het deficit van de Overheid tot dat bedrag mag uitgaan boven de normale uitbreiding van de geldbehoefte. Dit betekent, dat de buitenlandse credieten en schenkingen worden gebruikt tot dekking van het tekort van de Staat en zodoende de uit dit tekort voortvloeiende spanningen tot gelijk beloop neutraliseren. Komt het tekort der Overheid boven dat bedrag uit, dan zullen opnieuw inflatoire spanningen met daaruit resulterende spanningen op het gebied van het internationaal betalingsverkeer ontstaan. Het zal, aldus het verslag, een voorname taak van de Regering zijn om deze spanningen te voorkomen.

Productie.

De *voedsellandbouw* heeft van oudsher een voorname plaats in de economische structuur der Oostaziatische landen ingenomen. Van de voedingsgewassen is rijst verrewé het belangrijkste. Reeds vóór de oorlog was Indonesië rijstjumbo, hoevel het in 1941, dank zij voortdurende overheidsbemoeiing, gelukte de productie tot een dusdanig peil op te voeren, dat, na volledig in de eigen behoefte te hebben voorzien, een exportsurplus werd bereikt, deden de oorlogs- en na-oorlogsomstandigheden deze moeizaam bevochten situatie weer volkomen teniet gaan.

De productiegegevens over 1949 tonen voor vrijwel alle gebieden waaromtrent gegevens bekend zijn een vooruitgang t.o.v. 1937. Slechts de totale productie van Java en Madoera blijkt met ruim 1 pCt te zijn verminderd. In 1937 had Indonesië een rijstijvoersurplus van 147.000 ton; in 1949 van 276.000 ton. Indien rekening wordt gehouden met de bevolkingstoename sedertdien, behoeft het echter geen verwondering te wekken, dat voor Java en Madoera een rijstconsumptie per hoofd der bevolking werd berekend van ca 75 kg in 1949, tegen een vooroorlogse gemiddelde van 86 kg. Een dergelijke vermindering van het per hoofd der bevolking beschikbaar staande kwantum hoofdvolksvoedsel is op de lange duur ontoelaatbaar. Daar het zowel met het oog op de wereldrijstsituatie als de Indonesische deviezenpositie uitgesloten is, dat Indonesië zijn tekort zal kunnen dekken door middel van invoer, moet de oplossing worden gezocht in opvoering van de binnenlandse productie. Het accent zal vnl. moeten liggen op intensivering van de rijstbouw. Indien de in de hier geschetste richting ontworpen plannen van het Bijzonder Welvaartspan volledig worden verwezenlijkt, zal de meeropbrengst aan rijst naar schatting ca 700.000 ton per jaar bedragen. De vooroorlogse rijstconsumptie kan worden gesteld op ca 7,1 mln ton, waarvan 2 pCt uit import afkomstig was; de productietoename volgens de plannen derhalve op 10 pCt. Vergelijking van dit percentage met het gemiddelde bevolkingsaccres van ca 2 pCt per jaar in de jaren 1920/1930 moet evenwel tot de conclusie leiden, dat deze productietoename, welke eerst na enige jaren kan worden verwezenlijkt, onvoldoende zal zijn om Indonesië van importrijst onafhankelijk te maken, te meer, daar waarschijnlijk als gevolg van het streven naar verhoging van de levensstandaard de rijstconsumptie een tendentie tot toename zal vertonen.

Van de *bevolkingsproducten* heeft copra zich in belangrijke mate van de uit de oorlog voortvloeiende schade hersteld. Copra vormt weer een grote bron van inkomsten voor de bevolking en levert een aanmerkelijk bedrag op aan deviezen. Dit laatste moge blijken uit het feit, dat vóór de oorlog ca 6,5 pCt van de totale uitvoerwaarde aan copra was toe te schrijven; in 1947 23 pCt! In 1948 en 1949 daalde dit percentage, o.a. als gevolg van de rehabilitatie der andere cultures en de daling van de wereldmarktprijs in het verslagjaar, tot resp. 15 en 10,5. Voor bevolkingsrubber is het na-oorlogs herstel nog sprekender; de overige producten, zoals thee, koffie, kapok, peper, specerijen, rottan, gommen en harsen, vertonen een veel minder gunstig beeld. Naast teruggang der productie, werkte hier veelal de binnenlandse inflatie remmend op de uitvoer.

De ontwikkeling van de *ondernemingslandbouw* kan, gegeven de moeilijke, vaak met levensgevaar verbonden omstandigheden, waaronder op de in het binnenland gelegen ondernemingen moest worden gewerkt, bevredigend worden genoemd. Rubber, thee en oliepalm gaven een aanmerkelijke stijging in areaal en productie te zien. Ook de cacao-productie en de voortbrenging van de zwaar gevalueerde koffiecultuur namen t.o.v. 1948 toe. Slechts de productie van vezel en kiná nam af. Daar dit niet tegengesteld was aan de verwachtingen, kan echter nauwelijks van teleurstelling worden gesproken.

De *tinaanwinning* vertoonde na de oorlog een snel herstel; de geringe achteruitgang in 1949 is vnl. te wijten aan tijdelijke moeilijkheden inzake beschikbare arbeidskrachten. De productie van *ruwe aardolie* gaf na de oorlog een gestadige vooruitgang te zien. Weliswaar is het vooroorlogse peil nog niet bereikt, doch wanneer in aanmerking wordt genomen, dat de diverse installaties bij het weer in beheer nemen in deplorabele toestand werden aangetroffen en dat vele boorterreinen eerst begin 1949 weer in beheer presteerde worden teruggezien. De *steenkolen- en bouwproductie* namen regelmatig toe, ofschoon eerstgenoemde nog een aanzienlijke achterstand t.o.v. de vooroorlogse resultaten vertoont. De *goudwinning* is na de oorlog vrijwel uitsluitend een bevolkingsaangelegenheid geweest. Deze exploitatie vormt, daar het goud tegen de vrije marktprijs wordt verkocht en de exploitatiekosten gering zijn, een winstgevend bron van inkomsten voor de plaatselijke bevolking.

De Japanse bezetting heeft een schadelijke invloed gehad op de *bosstand*. De ontbossing vormt een ernstige bedreiging voor de waterhuishouding, die speciaal voor de rijstbouw van belang is. Onder deze omstandigheden stelde het Boswezen zich op Java en Sumatra in de eerste plaats rehabilitatie van de bosstand tot taak, terwijl de kap op de overige eilanden, waar de schade geringer was, werd opgevoerd. De totale houtproductie van Indonesië bleef met ca 1.830.000 m³ ruw hout in 1949 ver beneden die van 1938, welke ca 3.970.000 m³ bedroeg.

Binnenvisserij en zeevissers hebben ernstig van de gebeurtenissen sinds 1942 geleden. Het zal nog jaren duren alvorens de vooroorlogse productie kan worden bereikt.

De in 1949 in vergelijking met 1948 toegenomen hoeveelheden in- en uitvoer goederen weerspiegelen zich in een grotere behoefte aan *transport*. Zowel de baaanlijnen, de locomotieven en wagenparken der spoorwegmaatschappijen als het bedrijf der K.P.M. breidden zich uit; ook het interinsulaire bedrijf der K.L.M., dat op 1 Januari 1950 werd omgevormd tot de „Garuda Indonesian Airways N.V.“, vertoonde in 1949 een vooruitgang t.o.v. het vorige jaar.

Nadat in 1948 met het herstel van de *nijverheid* goede vorderingen waren gemaakt, hadden de geringe hoeveelheden deviezen, die in 1949 voor de industrie beschikbaar werden gesteld, een remmende werking op het verdere industriële herstel. Naar schatting bereikte het industriële apparaat in 1949 gemiddeld een productie van 50 pCt van die in 1940. Een nevenverschijnsel van het strenge deviezenregime was de schoksgewijze voorziening van grondstoffen en materialen, hetgeen in vele gevallen — in verband met de daaruit voortvloeiende onregelmatige productie — tevens prijsverhogend werkte. Met uitzondering van enkele bedrijfstakken ligt de prijs van het binnenlandse product gemiddeld 25 pCt hoger dan die van het overeenkomstige invoerproduct. Het sterk gestegen loonpeil en de betrekkelijk lage arbeidsproductiviteit, de sociale lasten, de onderbezetting van het apparaat en de veelal verouderde outillage brengen het kostenpeil op hoog niveau. Het is in de komende jaren van vitaal belang, dat de industrie in de gelegenheid wordt gesteld haar productie-apparaat aan de sterk veranderende en duurder wordende sociale structuur aan te passen. De opvoering van de arbeidsproductiviteit, die bijv. in de steenfabrieken slechts 20 pCt van die in West-Europa bedraagt, is voorts, van primair belang voor het bereiken van een hoger welvaartspeil in Indonesië.

MEDEDELING VAN HET SECRETARIAAT VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART.

De Centrale Rijnvaart Commissie kwam in de week van 10 tot 15 Juli 1950 te Straatsburg bijeen onder voorzitterschap van de heer A. Thierry.

Zij heeft in haar midden ontvangen de gedelegeerden van Duitsland, die voor de eerste maal sedert 1936 wederom in de Commissie zitting namen.

De Duitse delegatie staat onder leiding van Ministeriaal-director Dr L. Seiermann, Leiter der Abteilung Binnenschiffahrt des Bundesverkehrsministeriums.

Bij de behandeling van de gewone technische aangelegenheden blijkt, dat in alle oeverstaten een regelmatige vooruitgang en terugkeer naar vooroorlogse toestanden valt waar te nemen.

Zo heeft de Centrale Rijnvaart Commissie haar mededeling van een bezwaar gegeven, ten aanzien van de plannen voor herbouw van de brug Coblenz-Pfaffendorf, met 3 bevaarbare openingen van 79, 98 en 79 m en van een hangbrug Coblenz-Mühlheim met één grote overspanning van 310 m tussen de pijlers. Zij heeft zich bezig gehouden met de mogelijkheden en wenselijkheden inzake een dienst voor radiocommunicatie voor de rijnscheepvaart, te organiseren door de P.T.T.-diensten der verschillende landen, — een aangelegenheid, waarin ook de toekomstige gebruikers hun wensen kenbaar zullen moeten maken.

Het toenemend gebruik van motorschepen heeft de Commissie er toe gebracht voorstellen te doen tot uniforme aanduiding van in een sleep varende motorschepen — waarover eenstemmigheid is verkregen. Gevraagd is om deze bepalingen van kracht te verklaren tegen 1 Januari 1951.

De Commissie heeft zich in het bijzonder bezig gehouden met de economische situatie in de Rijnvaart.

Zij heeft een werkcommissie ingesteld, met opdracht om een juist inzicht te verschaffen omtrent de bestaande toestand en de economische moeilijkheden, die de Rijnvaart bedreigen en om de verschillende maatregelen te beoordelen, die afbreuk kunnen doen aan het beginsel van de vrijheid en van de gelijkheid van behandeling, ten aanzien waarvan klachten bij de Commissie zijn of zullen worden ingediend.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt.

De geldmarkt bleef gedurende de verslagweek uiterst krap. Het markt-disconto voor éénmaandspapier steeg tot 2 pCt. Séptember-, October- en Novemberpapier werden voor 15 $\frac{1}{8}$ pCt, de langere termijnen voor 1 $\frac{1}{2}$ pCt aangeboden. Ook de weekstaat van de circulatiebank per 24 Juli weerspiegelde deze krapte. Het door haar in disconto genomen papier bleek nl. met f 19 mln en de voorschotten in rekening-courant met f 18 mln te zijn gestegen t.o.v. de week tevoren, terwijl de tegoeden van handelsbanken bij De Nederlandsche Bank met f 5 mln waren gedaald. De callgeldnotering bleef gedurende de gehele week op het maximum van 1 $\frac{1}{2}$ pCt gehandhaafd, waarbij alle aanbod grif werd opgenomen.

De kapitaalmarkt.

Op de aandelenmarkt wisselden gedurende de verslagweek vaste en flauwe dagen elkaar af; per saldo veranderde het koersniveau hierdoor slechts weinig. De elkaar met de regelmaat van een klok opvolgende berichten omtrent prijsstijgingen van de verschillende wereldgrondstoffen hebben tot dusverre nog niet de echte „inflatiermentaliteit” bij de beleggers doen postvatten.

Aandelen Kon. Ned. Hoogovens trokken de afgelopen week andermaal de aandacht. Op de eerste beursdag van de week werd een post van f 2,4 mln der nieuwe aandelen, waarop het Nederl. Beheersinstituut aanvankelijk met de in haar bezit zijnde claims had ingeschreven, door dit Instituut terugverkocht aan de emittenten. Dit geschiedde tegen de emissiekoers van 110 pCt, zodat het voorkeursrecht in feite zonder vergoeding werd prijsgegeven, in plaats van het op de beurs tegen de (relatief lage) claimprijs te verkopen.

Gedurende de verslagweek stegen voorts de nieuwe aandelen Hoogovens van 110 tot 119 pCt, hetgeen de oude stelregel in herinnering bracht, dat het vaak voordeel biedt juist het tegenovergestelde te doen van hetgeen de „vakmensen” adviseren.

Het Jaarverslag van De Nationale Levensverzekering Bank over 1949 illustreert nog eens, welke grote bedragen de laatste tijd van institutionele beleggers naar het bedrijfsleven stromen in de vorm van onderhandse leningen. In 1949 werd door deze onderneming f 18 mln op deze wijze nieuw belegd, grotendeels tegen een rente van 3 $\frac{1}{2}$ pCt, bij looptijden tussen 10 en 20 jaar.

Aand. indexcijfers.	21 Juli 1950	28 Juli 1950
Algemeen	142,4	142,1
Industrie	203,6	203,2
Scheepvaart	138,1	137,6
Banken	119,1	118,8
Indon. aandelen	52,0	51,9

Aandelen.

A.K.U.	167	166
Philips	215 $\frac{1}{2}$	213
Unilever	203 $\frac{1}{2}$	201 $\frac{1}{2}$
H.A.L.	145	142 $\frac{1}{2}$
Amsterdam Rubber	128	129 $\frac{1}{2}$
H.V.A.	118	115 $\frac{1}{2}$
Kon. Petroleum	261 $\frac{1}{2}$	263 $\frac{1}{2}$

Staatsobligaties.

2 $\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	79	79
3-3 $\frac{1}{2}$ pCt 1947	97 $\frac{7}{8}$	97 $\frac{7}{16}$
3 pCt Invest. certif.	98 $\frac{1}{8}$	97 $\frac{13}{16}$
3 pCt Dollarlening	96 $\frac{7}{8}$	95 $\frac{11}{16}$

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoed bij corresp. in het buitenland en buitenlandse raamindelen	Voorschotten in rek.crt. (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
30 Dec. '46	790.876	4 434.786	100.816	153.109	2.744.151
19 Juni '50	884.601	102.054	1.062.126	140.296	2.802.363
26 Juni '50	884.726	142.282	960.376	143.781	2.817.746
3 Juli '50	884.829	164.361	926.674	153.252	2.910.922
10 Juli '50	884.960	165.574	978.672	141.907	2.868.746
17 Juli '50	885.110	236.067	937.442	73.474	2.865.182
24 Juli '50	885.228	280.296	942.536	91.382	2.859.255
31 Juli '50	885.402	260.132	966.128	157.269	2.903.831

Saldi in rekening courant

Data	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Geblokkeerde saldi	Saldi van banken in Nederland	Vrije saldi van vreemde circ. banken	Ander vrije saldi
30 Dec. '46						
19 Juni '50	456.009	794.635	2.331	51.628	471.711	690.479
26 Juni '50	414.868	872.652	2.277	34.765	403.032	647.876
3 Juli '50	248.907	911.425	1.735	27.873	482.330	618.556
10 Juli '50	271.715	911.425	1.732	47.129	496.798	641.553
17 Juli '50	303.352	911.425	1.727	47.035	514.942	555.248
24 Juli '50	425.135	914.233	1.721	42.110	507.113	523.528
31 Juli '50	414.382	914.213	1.721	42.537	527.212	573.312

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
29 Juni 1950	22.982	22.460	213	18.217
6 Juli 1950	22.982	22.459	193	18.586
13 Juli 1950	22.957	22.430	224	18.294

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
29 Juni 1950	22.801	18.295	866	15.988
6 Juli 1950	23.048	18.369	645	16.253
13 Juli 1950	22.969	18.288	383	16.448

DE JAVASCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal goud	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Zilveren tekenmunt en pasmunt	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten - aan de Regering v. d. Rep. der V.S.I.
31 Mrt '47	477.080	35.363	33.256	85.402	255.201
5 Juli '50	674.695	52.911	14.833	106.437	1.875.823
12 Juli '50	676.918	57.696	14.808	146.245	1.885.650
19 Juli '50	676.918	69.666	14.779	129.266	1.878.829

Data	Bankbiljetten in omloop		Rekening courant saldi		
	Oude uitgifte	Nieuwe uitgifte	Van de Regering van de Rep. der V.S.I.	Bijzond. rekening inzake de E.C.A. hulp	Van anderen
31 Mrt '47	453.816	—	—	—	503.718
5 Juli '50	101.342	1.612.285	—	—	688.772
12 Juli '50	101.370	1.668.348	—	—	678.336
19 Juli '50	100.348	1.690.639	—	—	643.932

Muntbiljettenomloop per 31 Mrt. 1947 f 646.830.979.
 Muntbiljettenomloop per 5 Juli 1950 f 345.907.132,—
 Muntbiljettenomloop per 12 Juli 1950 f 362.695.796,50.
 Muntbiljettenomloop per 19 Juli 1950 f 359.779.926,50.

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Buitenswissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere credieten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.163,7
7 Juli 1950	6.251,7	281,8	96,8	41,3	4.217,7	2.263,8
15 Juli 1950	6.246,5	93,3	41,3	41,3	4.167,8	2.337,2
22 Juli 1950	6.223,6	308,1	99,2	41,3	4.190,6	2.308,7

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE DRIE NEDERLANDSE GROTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

(In miljoenen guldens)	Nederl. Banken		Nederl. Banken en Ned. Handel-Mij.	
	31 Mei 1950	30 Juni 1950	31 Mei 1950	30 Juni 1950
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldleningen	94	67	116	84
Ned. schatkistpapier	2056	2051	2642	2644
	2150	2118	2758	2728
Ander overheidspapier	55	52	94	84
Wissels	26	31	29	35
Bankiers in binnen- en buitenland	85	89	128	128
Prolong. en voorsch. tegen effecten	45	44	56	55
	211	216	307	302
Debiteuren	572	586	681	706
Effecten en syndicaten	21	22	26	28
Deelnemingen (incl. voorschotten)	19	19	30	30
	612	627	737	764
Gebouwen	7	7	14	14
Diverse rekeningen	—	—	—	—
Belegde bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2981	2969	3817	3809
Passiva:				
Crediteuren	2362	2370	2974	2979
Wissels	5	5	5	6
Deposito's op termijn	291	278	409	390
Kassiers en genomen daggeld.	4	1	5	1
Diverse rekeningen	79	75	112	121
Bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2742	2730	3506	3498
Aandelenkapitaal	160	160	211	211
Reserve	79	79	100	100
	2981	2969	3817	3809

SPECIFICATIE DER EMISSIES IN JANUARI, FEBRUARI, MAART, APRIL EN MEI 1950.

(bedragen in duizenden guldens; koersen en rentevoeten in pCt)

Naam	Bedrag (nominaal)	Koers	Bedrag (reël)	Rentevoet	Looptijd
Januari					
Obligaties.					
Overheid:					
Investeringcertificaten	7.501	100	7.501	3 18 ¹⁾	
Beleggingscertificaten	555	100 ²⁾	558	3 ²⁾ 49 ¹⁾	
Februari					
Obligaties.					
Overheid:					
Investeringcertificaten	9.103	100	9.103	3 18 ¹⁾	
Beleggingscertificaten	378	100 ²⁾	380	3 ²⁾ 49 ¹⁾	
Nederlandse staatslening 1950	200.000	100	200.000	3 ²⁾ 40 ¹⁾	
Particulieren:					
Coop. Zuivelfabriek „De Goede Verwachting”, Gilze	500	100	500	4 15 ¹⁾	
Nederlands Hervormde gemeente „Rotterdam—Vreewijk”, R'dam	150	100	150	3 ²⁾ 40 ¹⁾	
Stichting Tehuis voor Bejaarden „De Klokkenbelt”, Almelo	250	100	250	3 ²⁾ 30	
Aandelen.					
Halberg Machinefabriek N.V., Weert	319	105	335		
Bakovenbouw v/h H. P. den Boer N.V., Dordrecht	140	130	182		
C.V. Nationaal Bezit van aandelen Wm. H. Müller & Co., Rotterdam (comm. aand.)	2.730	132	3.604		
Maart					
Obligaties.					
Overheid:					
Investeringcertificaten	10.645	100	10.645	3 18 ¹⁾	
Beleggingscertificaten	398	100 ²⁾	399	3 ²⁾ 49 ¹⁾	
Particulieren:					
„Stichting Jeugdland”, Driebergen Aandelen.	400	100	400	4 23 ¹⁾	
N.V. Industrie, Vaassen	500	115	575		
Albatros Superfosfaatfabrieken N.V., Utrecht	4.140	110	4.553		
N.V. Hero Conserven Breda, Breda	750	106	795		
Hollandia Kattenserv N.V., Amsterdam	850	110	935		
N.V. Vulcaansoord, Terborg	250	110	275		
N.V. Nieuwe Afrikaanse Handels-Vennootschap, Rotterdam	1.115	140	1.562		
April					
Obligaties.					
Overheid:					
Investeringcertificaten	6.448	100	6.447	3 18 ¹⁾	
Beleggingscertificaten	197	100 ²⁾	198	3 ²⁾ 49 ¹⁾	
Particulieren:					
Vereniging „Het Diakonessenhuis”, Leeuwarden	1.000	100	1.000	4 40 ¹⁾	
Mei					
Obligaties.					
Overheid:					
Investeringcertificaten	10.665	100	10.665	3 18 ¹⁾	
Beleggingscertificaten	816	100 ²⁾	820	3 ²⁾ 49 ¹⁾	
Particulieren:					
Vereniging tot Christelijk Hulpbe- toon aan Blinden, Utrecht	125	100	125	3 ²⁾ 25 ¹⁾	
Aandelen.					
N.V. Zeeuwsche Confectiefabrieken, Middelburg	125	110	138		
Eerste Noord-Nederlandse Auto Mij v/h D. Bakker, Groningen	50	120	60		
Leidsche Textielabrieken Gebrs v. Wijk & Co N.V., Leiden	2.500	110	2.750		
Handelscompagnie N.V., Rotterdam	600	140	840		

¹⁾ Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing te allen tijde toegestaan.

²⁾ Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing van zekere datum af toegestaan.

EMISSIES IN 1950.

(Reële bedragen in duizenden guldens)

Maand	Obligaties	Aandelen	Totaal	Waarvan conversies	Uit omzetting van andere belegg. en ge- blokkeerd tegoed	Nieuw geld
Januari	8.059	—	8.059	—	8.059	—
Februari	210.383	4.121	214.504	—	9.483	205.021
Maart	11.444	8.695	20.139	—	11.044	9.095
April	7.645	—	7.645	—	6.645	1.000
Mei	11.610	3.788	15.398	—	11.485	3.913

HAVENBEWEGING.

Te Rotterdam, Amstcrdam en Antwerpen aangekomen zeeschepen ¹⁾.

Tijdvak	Rotterdam		Amsterdam		Antwerpen	
	Aantal	Netto register tonnen	Aantal	Netto register tonnen	Aantal	Netto register tonnen
1938	15.366	24.744.472	3.464	4.664.049	11.762	19.979.744
1939	12.026	19.392.128	3.110	4.024.738	9.524	15.888.710
1945	1.344	2.063.632	470	458.800	3.585	11.129.932
1946	4.464	5.911.539	1.706	1.817.922	5.284	9.312.726
1947	5.974	9.883.446	2.443	2.769.462	8.013	16.762.592
1948	8.502	12.670.901	3.305	3.348.504	8.472	16.918.365
1949	11.604	15.711.774	3.891	4.139.463	9.535	17.469.993
Januari	739	1.158.365	251	280.367	757	1.364.159
Februari	802	1.065.261	194	236.060	706	1.296.718
Maart	986	1.224.006	276	305.723	783	1.397.455
April	1.043	1.371.907	298	343.455	802	1.467.170
Mei	1.115	1.403.967	332	355.114	827	1.481.989
Juni	1.056	1.309.291	354	367.848	865	1.561.742
Juli	1.145	1.429.450	346	331.528	840	1.543.062
Augustus	982	1.407.918	372	359.635	826	1.496.622
September	980	1.370.835	377	375.569	787	1.398.798
October	937	1.396.380	379	386.624	763	1.468.372
November	882	1.224.087	355	381.742	767	1.384.000
December	937	1.350.307	357	415.798	812	1.609.906
1950						
Januari	979	1.355.752	365	327.746	804	1.587.517
5 t/m 11 Febr.	192	303.099	75	60.351		
12 t/m 18 Febr.	203	298.304	78	72.402		
19 t/m 25 Febr.	209	316.336	88	121.937		
26 Febr. t/m 4 Mrt	233	343.198	105	89.299		
Februari	830	1.221.771	321	336.845	727	1.310.107
5 t/m 11 Mrt	211	328.169	75	87.814		
12 t/m 18 Mrt	224	345.599	83	78.762		
19 t/m 25 Mrt	223	297.034	89	82.714		
26 Mrt t/m 1 Apr.	251	346.355	97	99.699		
Maart	1.012	1.464.961	403	398.226	875	1.565.107
2 t/m 8 Apr.	252	386.182	96	81.280		
9 t/m 15 Apr.	205	330.078	74	113.632		
16 t/m 22 Apr.	252	390.140	99	95.420		
23 t/m 29 Apr.	229	332.627	78	66.634		
30 Apr. t/m 6 Mei	236	386.618	91	95.569		
April	985	1.498.011	367	384.741	794	1.469.955
7 t/m 13 Mei	259	375.927	88	86.354		
14 t/m 20 Mei	259	372.717	97	121.525		
21 t/m 27 Mei	272	408.131	90	68.872		
28 Mei t/m 3 Juni	267	422.184	94	116.370		
Mei	1.126	1.752.725	402	409.726	941	1.608.532
4 t/m 10 Juni	272	411.237	91	71.806		
11 t/m 17 Juni	256	362.199	102	90.368		
18 t/m 24 Juni	297	507.181	103	86.613		
25 Juni t/m 1 Juli	267	428.249	91	124.847		
Juni	1.190	1.826.397				
2 t/m 8 Juli	283	459.484				

¹⁾ Bronnen: „Mededelingen Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Zuid-Holland“; Dienst Gemeente Handelsinrichtingen, Amsterdam; Bureau van Statistiek der Gemeente Amsterdam; Economische dienst van de haven, Antwerpen.

PRIJSINDEXCIJFERS VAN HET GEZINSVERBRUIK IN NEDERLAND.

(1938/'39 = 100) ¹⁾.

Groep	I. Volgens huishoudrekeningen April 1948—Maart 1949; gezinnen met inkomens van f 40 — < f 50 per week.						II. Volgens huishoudrekeningen 1935/'36; gezinnen met inkomens in 1935/'36 beneden f 1.800 per jaar							
	1949		1950				1945	1948	1949		1950			
	15 Sept.	15 Dec.	15 Mrt	15 ^{a)} Apr.	15 ^{a)} Mei	15 ^{a)} Juni	15 Sept.	15 Sept.	15 Sept.	15 Dec.	15 Mrt	15 ^{a)} Apr.	15 ^{a)} Mei	15 ^{a)} Juni
Totaal	197	205	214	214	215	217	173	206	216	226	237	237	237	240
Voedingsmiddelen	235	246	259	260	263	269	166	229	244	257	274	273	276	284
Kleding	309	326	338	339	341	342	325	310	312	330	342	344	346	347
Schoeisel	356	364	378	378	377	377	296	335	364	374	384	384	383	383
Reiniging	325	325	328	328	325	325	234	321	380	380	387	387	382	382
Voninginr. en huisraad	302	308	315	316	317	317	323	309	306	314	322	322	323	323
Overige groepen incl. huur	151	156	162	162	162	162	144	154	159	164	171	171	170	170
Huur	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

¹⁾ Bron: „Statistisch bulletin van het C.B.S.“.

Voor de berekening is het prijsverloop gevolgd in de gemeenten Groningen, Enschede, Eindhoven, Tilburg, Dongen en Heerlen.

^{a)} Voorlopige cijfers.

Vacatures

Bij de REGERINGS- EN BELASTINGACCOUNTANTSDIENST der REPUBLIK INDONESIA SERIKAT kunnen worden geplaatst:

- A. ACCOUNTANTS**
- B. ADJUNCT-ACCOUNTANTS**
- C. ASSISTENT-ACCOUNTANTS**

AANSTELLINGSEISEN VOOR:

A. Geëigende academische opleiding of het diploma N.I.V.A.

B. Einddiploma H.B.S. V of gelijkwaardige opleiding en het diploma M.O. Boekhouden of S.P.D.

C. Einddiploma M.U.L.O. of gelijkwaardige ontwikkeling, alsmede een erkend practijkdiploma Boekhouden en ruime controle-ervaring.

De bezoldiging in Indonesisch courant geschiedt volgens de voor uitgezonden krachten geldende bezoldigingsschalen, waarboven duurte- en kindertoelage worden genoten.

Bovendien wordt (alleen) aan de accountants een toelage toegekend van f 300.— 's maands in Indonesisch courant wegens gemis van particuliere practijk.

Sollicitanten dienen bereid te zijn zich voor 3 jaar te verbinden.

Na afloop van het dienstverband wordt door de REGERING VAN DE REPUBLIK INDONESIA SERIKAT aan KORTVERBANDTOELAGE en BONUS een bedrag uitgekeerd, neerkomende op 1 JAAR SALARIS. Deze uitkering geschiedt in Nederland A. PARI in Nederlands courant.

Brieven met uitvoerige inlichtingen omtrent opleiding en practijkervaring te richten aan het Hoofd van de Afdeling Aanneming van het KOMISARIAT AGUNG VAN DE REPUBLIK INDONESIA SERIKAT, Rieuwstraat 182-184, Den Haag.

Econoom, Dr., te Den Haag, zoekt

SAMENWERKING

met een of enkele economen ter oprichting van bureau, dat tot taak zal hebben ten behoeve van industriële ondernemingen op economisch gebied onderzoek te verrichten en advies te verstrekken. Eventueel voorlopig naast bestaande werkring. Kantoorruimte aanwezig. Brieven van belangstellenden onder no. ESB 1793, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Beschikbare krachten

Economisch Student zoekt werkzaamheden

Br. onder no. ESB 1790, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Groothandel

DEZE WEEK:

De positie van de houtmarkt

- ★ Iedere week zeer veel nieuwe gevraagde offertes en aanbiedingen van binnen- en buitenland.
- Plaats voor export een aanbieding in de rubriek TRADE OPENINGS.

Abonnementsprijs f 15.— per jaar

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

Diversen

Aangeboden door part. '47 CHRYSLER New Yorker met fluid-drive. Wegens aanschaffing kleinere wagen. Te bevragen Dommelseweg 17, Valkenswaard, Tel. 51.

Schakel deze rubriek in voorkomende gevallen in

KINDERINTERNAAT „DENNENOORD” SOESTERBERG

Amersfoortsestraat 71. — Telefoon K. 3403 - 364

Eigen bos, hei, tennisbaan, enz. Voor nieuw schooljaar aanmelden vóór 15 Aug. Verrassende resultaten, ook met trage en/of moeilijke kinderen. Karaktervorming. Leeftijd 5—14 jaar. Opleiding thans 5 jarigen (geb. tussen 1 Oct. en 1 Maart) voor 2e klas L.O. Prima referenties.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

DEVIEZENBANK

Hoofdkantoor: Amsterdam,
Vijzelstraat 32

84 Kantoren in Nederland

REISMIDDELEN VOOR UW ZAKEN- EN VACANTIEREIZEN

Raadpleeg onze desbetreffende brochure welke bij al onze kantoren kosteloos verkrijgbaar is.

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitsstraat, Gent.
Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26,— per jaar, voor België/Luxemburg f 28,— per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het halenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.